

2. TÖÖVAHEND

Käsiraamat sotsiaal-emotsionaalsete oskuste olulisusest

„Käsiraamat sotsiaal-emotsionaalsete oskuste olulisusest“ on loodud Erasmus+ projekti SEC4VET raames.

Autorid:

- SEC4VET projekti partnerid

3. töövahend on Erasmus+ projekti SEC4VET tulemus, mis on tehtud kõigile tasuta kättesaadavaks *Creative Commons* litsentsiga CC-BY-SA 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>). Projekti SEC4VET on rahastanud Euroopa Komisjon (grandi nr 2017-1-DE02-KA202-004136, <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2017-1-DE02-KA202-004136>).

Euroopa Komisjoni toetus käesoleva väljaande koostamisele ei tähenda väljaandes esitatud sisu kinnitamist. Väljaandes esitatud sisu peegeldab vaid autorite seisukohti. Euroopa Komisjon ei vastuta selles sisalduva teabe kasutamise eest.

Kontakt:

Projekti internetilehekülg: www.sec4vet.eu

Martin Künemund, Projektijuht
E-mail: m.kuenemund@josefsheim-bigge.de
Koduleht: www.josefsheim-bigge.de

Sisukord

0. Eessõna	4
1. SEC4VET projekt	6
1.1 Projekti arendus	6
1.2 Partnerid ja töövaldkonnad	8
1.3 Olukord partnerriikides	17
1.4 Projekti kirjeldus.....	21
2. Intelligentsus: hüpoteetiline konstruktsioon.....	24
2.1 Mitmese intelligentsuse kontseptsioon	26
2.2 Sotsiaalne ja emotsionaalne intelligentsus	27
3. Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste roll.....	28
3.1 Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste roll kutseõppes	28
3.2 Eriline tähtsus – nõutav õpikultuur	30
4. Arendamine	31
4.1 Kuidas arendada sotsiaal-emotsionaalseid oskuseid?	31
4.2 EmoTrain – emotsionaalsete oskuste treening.....	33
5. Projekti töövahendid	34
5.1 Hindamisvahend (1. töövahend)	34
5.2 Käsitlus sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamiseks (3. töövahend)	36
5.3 Koolitusmoodulid spetsialistidele (4. töövahend)	38
6. Töövahendite rakendusvõimalused partnerriikides	45
7. Tulevikuväljavaated	54
7.1 Projekti tulemuste levitamine partnerriikides	54
7.2 Nõustamisvõimalused ja tugi.....	62

0. Eessõna

Anna Wolfi Instituut

Anna Wolfi Instituut loodi 2015. aastal. Instituut võttis enda südameasjaks inimeste sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise.

Anna Wolf, kelle järgi on instituut oma nime saanud, elas ja töötas aastakümneid Mariabergis, Saksamaa ühes vanimas erivajadustega inimeste keskuses. Kuna ta oli erakordselt hea suhtleja, siis jättis ta paljudele inimestele sügava mulje. Nagu iseloomustas teda üks tema sõpru: ta pani inimesed sisemiselt särama.

Anna Wolfi Instituut oli tugevalt seotud SEC4VET-i projekti idee loomisega. Seetõttu on meil hea meel, et see EL-i projekt käsitleb kognitiivsete häiretega noorte sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamist. Meie arvates on ülimalt vajalik, et sotsiaal-emotsionaalseid oskusi arendatakse süsteemselt, mitte juhuslikult.

Projektipartnerite tagasiside näitab, et teema on tähtis kogu Euroopas.

Käsitlus, mille järgi hinnatakse kutseõppes ja kutsealases ettevalmistuses noorte sotsiaal-emotsionaalseid oskusi ning seejärel rakendatakse kaasava arendamise protsesse, on väga edasipüüdlük. Seetõttu on meie jaoks eriti oluline, et ekspert on enda jaoks läbi mõelnud, kuidas ühendada teooria ja praktika.

Meie jaoks on eriti tähtis, et sihtgrupina ei määratleta mitte ainult erivajadustega noori, vaid ka spetsialiste, kellele sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamine on samuti oluline.

SEC4VET-i projektiga soovime, et loodud töövahendid leiavad laia kasutust ning ergutavad tegema edasisi arendus- ja uurimistöid.

Heidelberg
Manfred Weiser ja Martin Holler
Anna Wolfi Instituudi juhatus

LERNEN FÖRDERN

LERNEN FÖRDERN Bundesverband (tõlkes ÕPPIMISE ARENDAMISE ühing) on eneseabiühing, kus lapsevanemad, vanavanemad, õed-vennad ja sõbrad tegutsevad õpiraskustega laste, noorukite ja täiskasvanute huvides. Me teavitame, nõustame ja toetame erinevatel viisidel õpiraskustega, arengupeatusega ja erivajadustega laste peresid. Toetame lapsi ja noori nende teekonnal osalemaks ühiskonna- ja tööelus. Selleks korraldame lapsevanematele täiendkoolitusi, õpiraskustega inimestele ja nende omastele töökohtumisi ja seminare, samuti seminare ja temaatilisi üritusi kõikidele huvilistele. Ühing sai 2018. aastal 50-aastaseks.

Mõistame, et meie laste ja noorte arendamise vajadused on muutuvad ning üha enam on kognitiivse arendamise kõrval tähelepanu keskmes ka sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise teema.

Seetõttu osalesime meelsasti SEC4VET-i projektis, panustades projekti oma kogemuse ja võrgustikuga.

Sarnaselt kognitiivsete võimete arendamisega peab sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamine põhinema hindamisel, mis annab arendamiseks suunised ja orientiirid. Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamist peame me väga tähtsaks töö- ja ühiskonnaelus osalemise seisukohast. Tavapärasest osalemist ei raskenda sageli mitte kultuuriliste tehnikate puudumine, vaid oskamatus nendega ümber käia. Eeldame, et sotsiaal-emotsionaalseid oskusi sihipäraselt arendades tõuseb inimeste töö- ja ühiskonnaelus osalemise määr. Oleme kogenud, et grupiolukordade kujundamine ja sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamine sõltub juhendajatest ja pedagoogidest. Seetõttu on meil hea meel, et hindamisvahendit ja konkreetseid arendamisvõimalusi sisaldavate täiendkoolitusmoodulite kõrval tegeletakse ka personaalse ja organisatsiooni arenguga seotud küsimustega.

Soovime oma grupi nimel SEC4VET-i projektile head levikut.

LERNEN FÖRDERN Bundesverband e.V.
Mechthild Ziegler, juhatuse esimees

1. SEC4VET projekt

1.1 Projekti arendus

Selleks, et selgitada SEC4VET-i projekti tekkimise tausta, kirjeldame järgnevalt sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise lähteolukorda eelkutseõppes ja kutsealases väljaõppes.

Nüüdseks on sotsiaal-emotsionaalsete oskuste olulisust märgatud kõigis eluvaldkondades. Väljaõppe korralduses peetakse emotsionaalseid ja personaalseid oskusi valdkonnaks, milles õppurid peavad omandama oskused.

Nende oskuste tähtsust rõhutatakse ka kutsealases rehabilitatsioonis, kuid seni puudus süsteemne käsitusviis ja kindel õppekava, et osalejate oskusi piisavalt hinnata ning selle põhjal sihipäraselt noori arendada.

Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste (pigem juhuslik) hindamise ja arendamise olukord kognitiivsete häiretega noorte kutseõppes ei ole olnud rahuldav ning loob tausta SEC4VET-i projektile.

SEC4VET-i projekt järgib ressursidele orienteeritud käsitusviisi ning panustab nii jõustamise idee tugevdamisse kui ka kaasamisse.

Projekti eesmärgid

- Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste hindamiseks asjakohaste töövahendite loomine,
- Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste valdkonna teadmiste levitamine,
- Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamiseks paindlike võimaluste loomine,
- Täiendõppe võimaluste väljatöötamine.

Koolitustel osalevad professionaalid (õpetajad, sotsiaalpedagoogid, praktikajuhendajad, tugispetsialistid vms) saavad endale loodud materjalide näol praktilised töövahendid sotsiaal-emotsionaalsete võimete hindamiseks ja arendamiseks. Täiendkoolituse moodulid annavad suuniseid enese ja organisatsiooni arendamiseks.

Sotsiaal-emotsionaalsed oskused on olulised kõikidel kutsealadel. Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste puudumist peavad paljud tööandjad põhjuseks, miks tekivad väljaõppe ajal konfliktid, mis võivad viia isegi väljaõppe katkemiseni. On hästi teada, et ettevõtetele ei too edu mitte ainult erialased teadmised, vaid ka töökoha õhkkond ja iga meeskonnaliikme motiveeritus. Sotsiaal-emotsionaalsed oskused määravad, kui hästi tulevad õppurid näiteks toime enda emotsioonidega ning teiste inimeste (nt klientide) emotsioonide ja soovidega.

Õpiraskustega noortel on sageli negatiivne enesehinnang. Nende sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste sihipärane tugevdamine loob tähtsa aluse nende isiksuse arengule ja edasisele õppimisele. Teaduskirjanduses eeldatakse, et igas aastakäigus on umbes 4% õpilastest õpiraskustega. Tagamaks, et nende häiretega ei kaasneks puuduvate sotsiaal-emotsionaalsete oskuste tõttu ka raskusi ühiskonnaelus osalemisel, peame projekti tulemusi ja töövahendite püsivat kasutamist ülimalt oluliseks.

SEC4VET-i projekt on suunatud õpiraskustega või kerge vaimse puudega noortele, kes osalevad kutse- või tööalases ettevalmistuses või kutseõppes. Need noored saavad kutset omandada vähendatud teoreetiliste nõuete alusel (osaliselt pärast intensiivset eelkutseõpet).

Teine sihtrühm on kutsealase rehabilitatsiooni ja kutseõppe valdkonna õpetajad ja spetsialistid, praktikajuhendajad töökohtades, samuti ametikoolide õpetajad ja sotsiaaltöötajad.

Projekt on aidanud kaasa üleeuroopalisele teadmiste ja kogemuste vahetamisele puuetega noorte kutseõppe valdkonnas. Projektipartnerid veendusid seejuures, et kuigi nende haridus- ja väljaõppesüsteemid on erinevad, tegelevad nad suures osas sarnaste ülesannetega.

Projekt arvestab Bologna protsessi nõuet minna õpetamiselt üle õppimisele (ingl *Shift from teaching to learning*) ja on oma käsitusviisis suunatud õpetamise asemel õppimisele. Sellega toetab SEC4VET-i projekt nõutavat muutust õpetamis- ja õppimiskultuuris.

1.2 Partnerid ja töövaldkonnad

Josefsheim Bigge kutseõppekeskus, Saksamaa

Josefsheim osutab teenust umbes 770-le füüsilise, vaimse või liitpuudega või õpiraskustega inimesele. Teenuste hulka kuuluvad erinevad eluaseme vormid, eripedagoogiline lasteaed, kutseõppekeskus, puuetega inimeste töökoda ja ambulatoorne teenus.

Kutseõppekeskus (sks *Berufsbildungswerk*, lüh BBW) pakub rehabilitatsiooni noortele, kes suudavad kutseõppe läbida üksnes tänu BBW intensiivsetele tugiteenustele. Rehabilitatsiooni eesmärk on võimaldada puuetega noortel osaleda töö- ja ühiskonnaelus. Osalejatel on valida umbes 220 töökohta 30 kutsealal. Eesmärk on tööturule integreerimine.

Kutseõppe juhindub noorte individuaalsetest eeldustest ja majanduse vajadustest. Õppurid saavad kasu sotsiaalpedagoogilisest ja psühholoogilisest toetusest. Nad elavad internaadis või õpivad iseseisvat elamist väikestes rühmades. Integratsiooniteenistus aitab neil suhelda tööandjatega või tööhõiveametiga. Kutseõppekeskuse juurde kuulub ametikool, samuti tugiteenused.

Sobiva ameti leidmiseks kasutavad need noored eelkutseõppe haridusprogrammi. BBW-s luuakse ja planeeritakse koos õppuriga temale sobivad eesmärgid ja arendustegevused.

Praktiline väljaõpe toimub väikestes rühmades tänapäevastes töökodades ja õppeklassides. BBW Josefsheim Bigge teeb koostööd partnerettevõtetega ning võimaldab õppuritel teha kutsealase kvalifikatsiooni praktika eraettevõtetes, kus neid intensiivselt toetatakse ja juhendatakse. Õppurid ja eelkutseõppe haridusprogrammis osalejad õpivad kohapealses Heinrich Sommeri kutsekolledžis. Koostöös BBW-ga toimub nende eripedagoogiline arendamine väikestes klassides.

Kutseõppekeskuse integratsiooninõustajad aitavad õppureil intensiivselt leida tööd nii piirkonnas kui ka elukoha lähedal. Selleks et töökohta leida ja seda püsivalt hoida, toetatakse õppureid tööhõive teenustega, samuti saates neid töövestlustel ja nõustades pärast töö leidmist.

JG grupi ettevõtteks kuulub Josefsheim kogu Saksamaal tegutsevasse ühingusse, mille 25 tütarühingut pakuvad kuues liidumaas ja enam kui 80 asukohas abivajajatele mitmesuguseid teenuseid, samuti haiglates meditsiinilist hooldust. Josefsheim on JG grupi kaudu Brüsseler Kreisi ühingu liige.

AFID Diferença Foundation, Portugal

AFID Difference Foundation on mittetulundusühing, mis loodi 2005. aastal puuetega inimeste rehabilitatsiooni, kasvatus, koolituse ja integratsiooni eesmärgil. Lisaks pakub AFID laia valikut kogukonda toetavaid tegevusi, koduteenuseid, sotsiaalabi ning väikelastele, vanuritele ja keskkonnahoiule suunatud teenuseid.

Visioon: puuetega inimestele ja teistele sihtrühmadele kvaliteetne ja aktiivne elu kaasavas ühiskonnas.

Missioon: iseseisvus ja sotsiaalne tugi, tervise, kasvatus ja koolituse pidev arendamine, tõrjutusega võitlemine, fondi klientide ja pärandi kaitsmine.

Sotsiaalne vastukaja: puuete valdkonnas pakutakse kutsealaste meetmete valdkonna keskus, ühiselamuid, kutseharidust, kaasamise ressursikeskust ja lapse arengu toetamise osakonda. Eakaid inimesi toetatakse kodus, samuti pakutakse neile eluaset.

Tervisevaldkonnas pakub AFID kvalifitseeritud abi taastusravikeskuse ja rehabilitatsioonikeskuse näol.

AFID-i sotsiaaltöö on sertifitseeritud standardi ISO 9001:2008 järgi ja EQUASS-i (Euroopa Sotsiaalteenuste Kvaliteedisüsteem) kvaliteedimärgiga (II tase, Excellence). Sertifitseerimine kehtib kõikide teenuste kohta. AFID on esimene omataoline selle eesmärgi saavutanud asutus Portugalis ja kuulub nüüd EQUASS-i sertifitseerimissüsteemi järgi Euroopa 17 parima asutuse hulka.

Praegu pakub AFID olemasolevas struktuuris teenuseid enam kui 1560 inimesele ja on saanud Portugali üheks olulisimaks sotsiaalasutuseks – ühelt poolt pakutavate teenuste laia valiku, mitmekesisuse ja terviklikkuse tõttu, kuid eelkõige tänu juhtide tegevusele ja tehnilisele sekkumisele. AFID-is töötab 213 inimest.

Kutsealaste meetmetena arendatakse keskkuses sotsiaalset integratsiooni ja personaalset iseseisvust ning edendatakse suhtlemisioskust ja sotsialiseerimist. Lisaks ergutatakse noori püüdlema selliste eesmärkide poole nagu tööhoiaku parandamine (nt täpsus, tähelepanu, vastupidavus ja sihikindlus), ühiskondlike reeglite omaksvõtt, positiivse enesehinnangu ja ühiskonnale vajalik olemise tunde arendamine ning sotsiaaltöö integreerimine.

Akadeemilise hariduse valdkonnad on järgmised: rehabilitatsioon kindlates valdkondades, nagu kõneteraapia, egoteraapia ja psühholoogia, kõigi kooli töötajate omavaheline meeskonnatöö ning koolist ellu ülemineku toetamine pärast kooli lõpetamist.

Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus, Eesti

Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus on ainulaadne keskus Eestis, mis pakub erivajadustega tööealistele (16–65 a) inimestele suunatud teenuseid. Sotsiaalministeeriumi haldusalasse kuuluv keskus tegutseb alates 1996. aastast. Põhitegevus keskendub kahele suunale: kutserehabilitatsiooniteenuse osutamine erivajadustega inimestele toetamaks tööturule siirdumist ning rehabilitatsiooni- ja haridusvaldkonna spetsialistide toetamine erivajadustega inimestega töös.

Õppetööd pakume erivajadusega inimestele, kel soov saada tööeluks vajalikke tööoskusi, õppida kutseõppes või kes vajavad tuge õige eriala valikul ja igapäevaoskuste omandamisel. Õppekavad koostame paindlikkuse põhimõttel ning lähtume iga õppija individuaalsest võimekusest ja vajadusest. Õppetöö lähtub eesmärgistatud tegevusest, on eluline ja praktiline. Seeläbi saame pakkuda parimat ettevalmistust iseseisvaks eluks. Kursuste pikkus on ühest õppeaastast kuni kolme õppeaastani. Õppijaid toetatakse õppetööd toetava rehabilitatsiooni raames või sotsiaalse või tööalase rehabilitatsiooniteenuste kaudu. 2019. aastal õppis Astangu keskkuses 110 inimest.

Astangul on erivajadustega inimeste jaoks kolm kaitstud töö töötuba, kus on teenuse raames tööd tegemas 28 inimest. Pikaajalise kaitstud töö teenus on inimestele, kes oma tervisest tuleneva erivajaduse tõttu ei saa töötada tavalistes töötingimustes avatud tööturul. Teenuse eesmärgiks on pakkuda neile inimestele töö tegemise võimalust kaitstud ja kohandatud keskkonnas. Töötamisel kaitstud tingimustes võimaldatakse inimesel teha võimetekohaseid tööülesandeid talle sobivas töökeskkonnas ja jõukohases töötempo ning talle on sealjuures tagatud vajalikus ulatuses juhendamine ja nõustamine.

Lisaks pakutakse sotsiaalse ja tööalase rehabilitatsiooni teenuseid. Rehabilitatsiooniteenus on riiklik sotsiaalteenus, mille eesmärk on toetada ja parandada inimese iseseisvat toimetulekut, soodustada töötamist või tööle asumist ja suurendada ühiskonnas osalemist. 2019. aastal osutasime rehabilitatsiooniteenuseid sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse raames 50 inimesele ja tööalase rehabilitatsiooni teenuse raames 24 inimesele. Üks osa Astangu tööst on uute projektide ja algatuste loomine, et toetada sotsiaalministeeriumit sotsiaalhoolekande süsteemi arendamisel ning haridus- ja teadusministeeriumit kaasava hariduse edendamisel. Alates 2009. aastast on keskus kasvanud Eestis kutseõppe, väljaõppe, rehabilitatsiooni ja sotsiaalteenuste kvaliteedi kompetentsikeskuseks erinevatele sidusrühmadele (sealhulgas poliitikud, teenuse osutajad, võimalikud kliendid, koolid, õpetajad, spetsialistid, tööandjad, ülikoolid, klientide organisatsioonid). Teistele teenusepakkujatele korraldatakse teadmiste ja õpetamise meetodite tutvustamiseks koolitusi, seminare ja teabeüritusi. Astangu on ülikoolidele praktikapartner. Lisaks tutvustatakse delegatsioonidele Eesti sotsiaal- ja rehabilitatsioonisüsteemi.

Astangu keskus on alates 2001. aastast Euroopa Rehabilitatsiooni Platvormi (www.epr.eu) assotsieerunud liige. Astangu keskuse teenustele on aastatel 2011, 2013, 2016 ja 2019 omistatud EQUASS Assurance kvaliteedimärk.

Kutseõppe ja rehabilitatsiooni peamine eesmärk Astangu keskusel on arendada teenuse saajate igapäeva elu oskuseid, iseseisvust ning leida endale sobiv töö või muul viisil osaleda

aktiivselt ühiskonnaelus. Töö- ja kutseõppe kursuste õppeprogramme (IT süsteemide noorempetsialist, abikokk, pagar-kondiitri-abi, puidutöötaja, puhastus- ja toateenindus) täiendatakse arvestades tööjõuturu vajadusi, mis loob inimesele suuremad võimalused avatud tööturule sisenemisel. Samal ajal on aga järjest enam selge, et töö leidmiseks ja hoidmiseks on kutsealaste oskuste kõrval sama olulised (kui mitte olulisemad) osalejate sotsiaal-emotsionaalsed oskused (sotsiaalsed oskused, eneseteadvus, eneseusk, kohanemisvõime, algatusvõime, meeskonnatöö oskus). Teenuse saajad õpivad, kuidas olla iseseisvad, ise teha otsuseid, ära tunda oma otsuste mõjusid, öelda oma arvamust, kuulata ja meeskonnas koostööd teha, samuti looma positiivset ja realistlikku minapilti. Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste omandamine on erinevate kognitiivsete häiretega inimeste jaoks eriline väljakutse. Seetõttu tuleb erinevate töövahendite ja meetodite loomiseks, kogemuste vahetamiseks, üksteiselt õppimiseks on meie jaoks väga oluline teha koostööd Euroopa partneritega ja õppida parimatest praktikatest.

Bajai EGYMI, Ungari

Baja ravipedagoogiline asutus koondab enda alla eelkooli, põhikooli ja eripedagoogilise varustusega kutsekooli. See on mitme eesmärgiga kompleksne asutus, kus töötab 175 õpetajat, 57 pedagoogi assistenti ja 47 tehnikut ning õpib 520 õpilast.

Kõik õpilased on erivajadustega. Erivajaduste hulka kuuluvad õpiraskused, suhtlemishäired, emotsionaalsed ja käitumuslikud häireid, samuti füüsiline erivajadus. Õpilased osalevad optimeeritud õppetöös ja väljaõppes, kus nad õpivad mitmesuguste teraapiate abil toimetulekut igapäevaelu ülesannetega. Paljudel juhtudel tulevad puuetega õpilased juba eelkooli ja saavad siis põhikooli edasi jääda. Pärast põhikooli on õpilastel võimalus osaleda kutsekooli ettevalmistuskursusel, millel on eripedagoogiline rõhk. Kutsekoolis saavad õpilased valida erinevate kutsealade vahel: maaler, mürsepp, sõidukite hooldaja, köögitööline, aiatööline, hooldaja, tisler ja saviesemete valmistaja. Täielik väljaõpe kestab neli aastat, osaline väljaõpe kaks aastat. Asutuse juurde kuulub organisatsioon, mis korraldab puuetega inimestele reise. Väljaõppe ja hariduse peamine eesmärk on erivajadustega õpilaste ettevalmistus igapäevaeluks, aidata kaasa iga inimese heaolu saavutamisele ja nende integreerimine tööturule.

Kooli eri osakonnad teevad omavahel tõhusat koostööd. Asutus korraldab mitmesuguseid kutsevõistlusi, konverentse ja teaduslikke kohtumisi. Ollakse väga heades suhetes teiste asutuste ja organisatsioonidega nii Ungaris kui ka väljaspool (Horvaatia – Osijek, Serbia – Subotica, Novi Sad, Rumeenia – Miercurea-Ciuc, Saksamaa – Waiblingen, Mosbach, Slovakkia – Ladice, Tšehhi – Kelc).

Tänu erinevatele tegevustele ja professionaalsele tööle on asutusel järgmised tiitlid: ajatu keskkonnakool, rattasõbralik töökoht, mentorasutus, vägivallavaba ja terviseteadlik kool, õpilaste tööturule integreerimise toetaja.

Üks tähtsamaid ülesandeid on õpilaste ettevalmistus iseseisvaks eluks. Asutus õpetab ajaplaneerimise, suhtlemise ja meeskonnatöö ning konfliktide ja probleemide lahendamise tähtsust. Tööandjad soovivad töötajaid, kes kiirgavad positiivseid sotsiaalseid oskusi. Ungaris valitseb õpiraskustega õpilaste õppes enamasti piiratuse põhimõte, mistõttu õpilastel

puudub või on harva võimalus kokku puutuda sotsiaalsete ja tööturu ootustega, samuti täiskasvanuks olemisega. Võimalikud tööandjad ei tea piisavalt, kas ja milliseid sotsiaalseid ja personaalseid oskusi, samuti tööoskusi võtavad vaimse puudega noored klassiruumist tegelikku ellu kaasa. Seetõttu loob programm omamoodi silla osaliselt suletud akadeemilise elu ja ühiskonna avatud maailma vahele.

Tööpraktikal saavad õpilased oma oskustele viimase lihvi ja ettevalmistuse, et suunduda kutsekoolist tööturule. Sihtrühmaks on kutsekooli õpilased (peamiselt lõpetajad), kellel on töövõime ja piisavad sotsiaalsed oskused. Väliste partnerite ja asutuste poolt on praktilise väljaõppe kohad, kus puuetega õpilastel on võimalus täita oma ülesandeid. Esmalt toetavad õpilasi mentorid ja õpetajad, kuid järelevalve väheneb järk-järgult ning lõpuks töötavad nad iseseisvalt.

Mosbach Heidelbergi kutseõppekeskus, Saksamaa

Mosbach Heidelbergi kutseõppekeskus (sks lüh BBW) on erivajadustega noorte kutseõppeasutus. BBW-s on umbes 110 töötajat ja praegu kasutab BBW erinevaid teenuseid ligi 300 osalejat. BBW pakub neile väljaõpet umbes 30 kutsealal, mille hulgas on nii tunnustatud kui ka eriregulatsioonidega kutsealad; teenuseid täiendatakse eelkutseõppe haridusprogrammiga.

Õppe sisu, väljaõppe ülesehitus, varustus ja tugiteenused on täielikult suunatud sihtgrupi erivajadustele. Terviklikuks arendamiseks on BBW ühe katuse alla koondanud väljaõppe praktikakohad, kutsekooli, erinevad eluasemeteenused, vaba aja veetmise kohad ja tugiteenused. Teenuste hulka kuulub ka psühholoogiline eriteenistus koos töötajatega.

Alates 2011. aasta septembrist on Mosbach Heidelbergi BBW-l lisaasukoht Heidelbergis ja seega pakutakse võimalust saada elukohalähedast väljaõpet Rhein-Neckari suurlinnapiirkonnas. Noori toetavad kooli edukal läbimisel väljaõppespetsialistid, töökasvatajad, õpetajad, kasvatajad, sotsiaalpedagoogid, arstid ja psühholoogid. BBW võtab vastu õpiraskustega ja liitpuudega, samuti psühhikahäiretega noori.

Teenused: kutseõpe, eelkutseõppe haridusprogramm (sks lüh BVB), sobivustest, tööpraktika, ettevalmistus tööks ja ametiks (sks lüh VAB) (täisajaga kool), erikutsekool, pakutakse eluaset ja vaba aja veetmise võimalusi. Kutseõppes tehakse tihedat koostööd puuetega inimeste töökodadega, pöörates erilist tähelepanu üleminekute läbipaistvale korraldusele. Saksamaa föderaalne tööhõiveamet (sks *Bundesagentur für Arbeit*) annab BBW-le teada võimalikest osalejatest. Seejärel kutsub sotsiaalpedagoogiline teenistus nad koos eestkostjatega vestlusele ning koordineerib vastuvõttu tihedas koostöös Saksamaa föderaalse tööhõiveametiga.

Mosbach Heidelbergi BBW-s osalejatel on valdavalt kognitiivsed häired. Nende eest tasub tavaliselt Saksamaa föderaalne tööhõiveamet. Huvilised pöörduvad esmalt elukohajärgse tööhõiveameti rehabilitatsioonimeeskonna poole. Nemad kontrollivad BBW-s väljaõppe võimalust.

Tänu tihedale koostööle BBW-ga samas linnakus asuvate laste- ja noorukite psühhiaatritega on tegelemine sotsiaal-emotsionaalsete küsimuste ja oskustega kujunenud BBW-s keskseks teemaks. BBW esindaja on Johannes-Diakonie Mosbach.

Kutseõppekeskus jagab alates 2015. aastast hoonet Baden-Württembergi rakendusteaduste kõrgkooli erinevate kursustega ja rõhutab sellega kaasava hariduse vajadust. BBW Mosbach Heidelberg on tänu osalejatele üha enam mõistnud sotsiaal-emotsionaalsete oskuste tähtsust. Paljudel osalejatel on suur sotsiaal-emotsionaalse arendamise vajadus. Nendel noorukitel on oma elu jooksul saadud kogemuste tõttu sageli väga negatiivne minapilt.

Centro Studi Opera Don Calabria, Itaalia

Ühendus Centro Studi – Opera don Calabria loodi 1994. aastal Congregazione Poveri Servi della Divina Provvidenza (ee jumaliku ettekuulutuse vaeste teenijate kongregatsioon) haruna. Vastavalt seadusele 40/1987 on see tunnustatud kui kutsehariduse organisatsioon ja lubatud paljudes regioonides, muu hulgas Venetos, Emilia-Romagnas, Sitsiilias ja Basilicatas. Centro Studil on rahvuslik koordinaatsioonibüroo Veronas ja filiaalid Ferraras, Termini Imereses (Palermo), Lamezia Termes (Catanzaro), Roomas ja Napolis. Kõik need filiaalid juhivad nii kohalikke kui ka rahvusvahelisi projekte, milles osalevad sotsiaalvaldkonna mitmed partnerid, nii riiklikud kui ka eraõiguslikud asutused. Centro Studi on mittetulunduslik, parteidest sõltumatu ja apoliitiline organisatsioon, mis järgib ainult sotsiaalseid ja humanitaarseid eesmärke. Centro Studi Opera Don Calabria ühenduse eri valdkondades töötab üle 50 inimese ja vajadusel kaasatakse erisuunitlusega personali või väliseid eksperte.

Centro Studi töötab peamiselt järgmistes valdkondades: koolitused noortele, puuetega inimestele, töötutele, töötajatele, immigrantidele ja endistele vangidele; igasuguse diskrimineerimise ennetamise ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade ühiskonda kaasamise meetmed; koolitus- ja sotsiaalprojektide kavandamine ja elluviimine rahvuslikul, Euroopa ja rahvusvahelisel tasandil. Viimasel kahel aastal kaasas Centro Studi Opera Don Calabria koolitus- ja kaasamise meetmetega enam kui 900 inimest, kes olid mingil viisil ebasoodsas olukorras.

Peamised meetmed on: üldised koolitusprogrammid eri kutsevaldkondades (mehaanika, hooldus, müük); kutsealased meetmed kindlatele sihtrühmadele (kaasasündinud või omandatud puuetega inimesed, põgenikud ja immigrandid, noored, keda ohustab koolist väljalangemine); toetus- ja nõustamismeetmed mingil viisil ebasoodsas olukorras olevatele noorukitele; teadmiste ja võimete analüüs vastavalt ICF-le (rahvusvaheline funktsioneerimisvõime, vaeguste ja tervise klassifikatsioon).

Teatud valdkonnad töötavad puuetega inimestega, põgenikega, immigrantidega (nii täiskasvanute kui ka saatjata alaealistega, kes ka elavad asutustes) ning sotsiaalsete, suhtlemis- ja käitumisprobleemidega noorukitega. Korraldades konkreetse teenusesaaja vajadustele vastava kutse- ja täiendõppe, aitavad töötajad neil keelt omandada, lihtsustada nende sotsiaalset ja kutsealast (re)integratsiooni ning parandada nende enesemääratlust ja heaolu.

Organisatsiooni ja spetsialistide kõigi tegevuste eesmärk on õpetada puuetega ja teistele ebasoodsas olukorras olevatele inimestele sellised oskused, mida nad vajavad, et olla sõltumatud kodanikud. Seejuures on tähelepanu kahel tasandil: kutsealasel ja personaalsel, mis on aga omavahel tihedalt seotud. Üks Centro Studi Opera don Calabria olulisimaid teemasid on arendada teenusesaajatel valdkonnaüleseid ja nn pehmeid oskusi. Eesmärgi saavutamiseks kasutatakse alternatiivseid õpimeetodeid, kus keskendutakse tegevuse kaudu õppimisele ja personaalsele arengule erinevates õpiolukordades.

LERNEN FÖRDERN, Saksamaa

LERNEN FÖRDERN on eneseabi- ja kutseühing, mille eesmärk on kaitsta õpiraskustega inimeste huve. Tähelepanu keskmes on sellised teemad nagu varajane märkamine, haridus, väljaõpe, elukestev õpe ja osalemine ühiskonnaelus.

Ligi 20 000 liiget esindavad kõiki rahvastikurühmi ja erialavaldkondi, nad osalevad eneseabirühmades, piirkondlikes ühendustes, ringkonna- ja liidumaade ühendustes. Õpiraskustega inimesed ja nende omaksed saavad ühingu võrgustikust teavet ja nõu. Lisaks ühingu tavapärasele tööle ja eneseabirühmade toetamisele korraldatakse erialaseid ja töökohtumisi, seminare ja teabepäevi.

Alates asutamisest 1968. aastal on loodud kõiki liidumaid hõlmav võrgustik. LERNEN FÖRDERN teeb koostööd eneseabirühmade ja erialaliitudega, on esindatud eriala- ja poliitilistes komisjonides ning osaleb seadusloomes.

Ajakiri LERNEN FÖRDERN on ainus õpiraskustega inimeste huvides kõikides liidumaades regulaarselt ilmuv publikatsioon. Lisaks avaldatakse eneseabibrošüüre kõikides õpiraskustega inimeste jaoks olulistest valdkondades. 2015. aastal avaldati erialaraamat „Lihtne keel hariduses ja väljaõppes“ ja 2016. aastal erialaraamat „Õpiraskused – puue teistkordsel vaatamisel“.

Samuti korraldab ja juhib LERNEN FÖRDERN koos teiste ühenduste, institutsioonide ja ministeeriumidega erialaseid kohtumisi ja kongresse ning on muu hulgas algatuse Elukestev Õpe asutajaliige. Algatus korraldab erialakonverentse, sealhulgas korraldas aastatel 2011 ja 2015 Friedrichshafenis rahvusvahelise konverentsi „Bodenseekongress“.

BAMBERGI OTTO FRIEDRICHI ÜLIKOOL, Saksamaa

Bambergi ülikool edendab mitmekesisust ja võrdseid võimalusi. Eesmärk on meeste ja naiste, väikelaste vanemate, puuetega või krooniliste haigustega inimeste toetamine oma potentsiaali saavutamisel.

Prof dr Astrid Schütz on isiksusepsühholoogia ja psühholoogilise hindamise õppetooli ning rakendusliku isiksusepsühholoogia kompetentsikeskuse juht. Oma uurimistöös ühendab ta alusuuringud töölases kontekstis kasutusega. Ta on loonud psühhomeetrilisi instrumente individuaalsete oskuste hindamiseks. Koos oma partneritega uurib ta, millised tegurid on olulised treeningute ja järeltreeningute kavandamisel ja läbiviimisel, et õpitulemused oleksid üle kantavad igapäevasesse tööellu.

Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste uurimise valdkonnas on Astrid Schutz rahvusvaheliselt tunnustatud. Koos kolleegidega on ta avaldanud saksa versiooni Mayer-Salovey-Caruso emotsionaalse intelligentsuse testist, mis on rahvusvaheliselt kõige levinum test emotsioonidega seotud võimete hindamiseks. Samuti on ta avaldanud selles valdkonnas enesekirjelduse küsimustikud. Tal paluti kirjutada mainekasse SAGE käsiraamatusse peatükk emotsionaalse intelligentsuse kohta. Alusuuringutest saadud teadmisi on arvestatud ka noorte täiskasvanute treeningu (EMO-TRAIN) loomisel. Seda treeningut on õppuritega juba tehtud ja hinnatud. Treening võib anda häid tulemusi õpiraskustega noorukite sotsiaal-emotsionaalsete oskuste parandamisel.

EU WAREHOUSE, Holland

EU WAREHOUSE-i teemad: haridus ja kutseharidus, nõustamine ja koolitus EL-i poliitikate ja projektide, samuti strateegiade juhtimise, EL-i finantsinstrumentide ning EL-i võrgustike loomise valdkonnas, juhtide ja levitajate treening ja väljaõpe, teadmusjuhtimine; parimate tavade jagamine ja levitamine. Lisateemad on muu hulgas elukestev õpe, EL 2010, tööhõive ja sotsiaalküsimused, samuti struktuuripoliitika.

Kerstin Weertzil on üle 18 aasta kogemust Euroopa kutseõppe küsimustes, eelkõige sellistes valdkondades nagu teave, EL-i rahastamisvahendite ja poliitikate alane nõustamine ja arendus, Euroopa strateegiade loomine organisatsioonidele, partnerluse edendamine, samuti kõikidel tasanditel ja staadiumites võrgustikutegevused, partnerluse loomine, Euroopa oskusteabe loomine, levitamine, seminarid ja konverentsid, uudiskirjad ja publikatsioonid jms. Tal on põhjalikud teadmised EL-i sellistes temavaldkondades nagu elukestev õpe (kutseõpe, täiskasvanuõpe jms), noored, tööhõive, sotsiaalküsimused, sotsiaalne kaasamine, antidiskrimineerimine, kodanikuaktiivsus, infoühiskond, regionaalpoliitika, samuti teavitustegevus, Euroopa projektide, kursuste, seminaride ja võrgustike loomine.

1.3 Olukord partnerriikides

Saksamaa

Õpiraskustega noorukeid ja noori täiskasvanuid testib tavaliselt tööhõiveamet või asjaomane asutus. Seejuures selgitatakse välja kognitiivne võimekus ja käelised oskused, olenevalt testist vaadatakse ka koostöö- või emotsionaalseid oskusi. Nende võimete testimine on siiski väga pealiskaudne ega ole piisav alus süsteemseks arendamiseks.

Personaalsete oskuste (nendega viidatakse sageli sotsiaal-emotsionaalsetele oskustele) tähtsus on üldteada. Tööandjate küsitlused näitavad nende oskuste tähtsuse kasvu. See ei ole aga seni kaasa toonud asjakohaste ja siduvate õppekavade loomist. Õpetajate ja väljaõppespetsialistide koolituses on sotsiaal-emotsionaalsetel oskustel olnud siiani väike osa, seda nii õpetajate kui õppurite oskuste arendamise mõttes.

Portugal

Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamine on puudega inimestele mõeldud kutseõpet ja kutsealast täiendkoolitust pakkuvate asutuste lisaväärtus. Portugalis on selle kohta mõni uurimus, mis on tehtud peamiselt koolide, kuid mitte kutseõppe ega kutsealase täiendkoolituse kohta. Sotsiaalse võimekuse teoreetilist mudelit järgides on sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise põhifookus sekkumiskomponentidel, mis ei ole vastuolus lapse arenguprotsessi loogikaga ega arenguga individuaalsest sotsiaalseks ning semantiliseks kogetuks. Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendusprogramm õppes on sekkumisprogramm, millel on kolm tahku: individuaalne, sotsiaalne ja emotsionaalne teadlikkus.

Uurimuste tegemise põhjus oli lõimimisega seotud põhimõtte muutmine, eriti koolides, mistõttu kerkis esile kaasatuse teema, millel on kuus põhiprintsiipi. Esiteks, iga õpilane peab saama hariduse oma elukoha lähedal asuvas koolis, mis toetab nüüdsest ka hariduslike erivajadustega õpilasi, et parandada nende sotsiaalset kaasatust kogukonna tegevustes. Teiseks, sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendusprogrammides osalevate õpilaste osakaal peaks peegeldama programmide levimust ning kõik õpetajad jagavad vastutust selle eest. Kolmandaks, kõik koolid peaks järgima põhimõtet, et ükski õpilane ei tohi jääda erivajaduste tõttu hariduseta. Neljandaks, kaasata tuleb iga õppetase õpilasi. Viiendaks, eelistatavad õppemeetodid on koostöine õpetamine ja kaasõpilase juhendamine. Kuuendaks, abistav eripedagoogika on saadaval kõigile, mitte vaid Erasmuse programmi õpilastele.

Sotsiaal-emotsionaalsete oskustega seotud töö korraldamise keskne probleem on see, et õppeprogrammide abil on laste isiklike ja sotsiaalsete oskuste arendamine keeruline.

Meil on mõni praktiline juhend isiklike ja emotsionaalsete oskuste edendamiseks. Need on välja töötanud organisatsioonid, mis tegelevad noorte erivajadustega inimeste toetamise ja nende õiguste kohta teadlikkuse tõstmisega. Seetõttu ei ole riigis puudust erivajadustega noorukitele ja täiskasvanutele mõeldud sekkumisprogrammidest ja järelmeetmetest, mille eesmärk on erivajadustega inimeste sotsiaalne kaasamine kutseõppesse ja kutsealasesse täiendkoolitusse.

Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste uurimine põhineb ka rahvusvahelisel funktsioneerimisvõime, vaeguste ja tervise klassifikatsioonil, mis hõlmab sotsiaalsete ja ümbritsevaga suhtlemise oskuste arendusprogramme.

Kokkuvõttes võib öelda, et peame leidma tõhusa viisi, kuidas lõimida sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamiseks mõeldud vahendeid kutseõppe ja kutsealase täiendkoolituse õppekavadega.

Eesti

Eesti kutseõppeasutused lähtuvad vastuvõtu korra seadmisel Kutseõppeasutuse seadusest, mille puhul iga kooli täpsem süsteem on avalikustatud kooli kodulehel. See, mille alusel õppijaid vastu võetakse, lähtub ka konkreetsest erialast. Näiteks võib õpitav eriala eeldada head füüsilist vormi, käelist osavust, sotsiaalseid oskusi, loovust jne. Nii võivad vastuvõtu tingimused olla kooli siseselt erinevad. Järjest rohkem tehakse kutseõppeasutustes detailsemaid vastuvõtuvestlusi ja -teste, et veenduda kandidaadi sobivuses antud erialale sh hinnata tema võimalikku toe vajadust õppetöös. Kooli ülesanne on tagada, et vastava taseme õppes õppija saavutab õppekavas kirjeldatud õpiväljundid.

Probleemiks võib olla õppija ja tema vanemate soov varjata varasemat hariduslikku erivajadust, et tagada oma noore kõrgeima taseme õppekoht (tase 4 kutsekeskharidusõpe), millel õppimiseks tegelikult eeldusi ei ole. Põhikooli lihtsustatud õppekava järgi õppinud inimestele on kutseõppeasutustes madalama taseme (tase 2, tase 3) erialad, mida õppides ei saa omandada kutsekeskharidust. Alates 2019.a on põhikoolidel võimalus kanda toevajaduse info EHIS-sse (Eesti Hariduse Infosüsteemi), kuid seda ainult lapsevanema nõusolekul. Juhul, kui info on olemas, siis saab kutsekool planeerida kiirema ja üksikasjalikuma sekkumise.

Sotsiaalseid-emotsionaalseid oskusi kutseõppesse vastuvõtmisel eraldi ei hinnata. Kuid just sotsiaal-emotsionaalsete oskuste vähesuse tõttu on suurem risk kutseõppeasutusest välja langeda.

Sotsiaal-emotsionaalseid oskusi eraldi ei õpetata, kuid sotsiaalsed oskused on lõimitud erinevatesse moodulitesse kutseõppes. Juhul, kui õpetaja on liialt ainekeskne ja/või tugispetsialistidega koostöö vähene, võib oskuste omandamine takerduda. Sotsiaalsetele ja emotsionaalsetele oskustele on aga hakatud Eestis järjest enam tähelepanu pöörama ja puudust tundma sellekohastest materjalidest, seda on näha ka suurest huvist SEC4VET töövahendite vastu.

Ungari

Sotsiaalse pädevuse arengut on uuritud mitmes teadusharus, sealhulgas sotsiobioloogias, inimese etoloogias ja pedagoogikas. Selle tulemusena on kindlaks määratud elukestva arenguprotsessi mudel.

Sotsiaalsed pädevused uurides keskenduvad teadlased peamiselt sotsiaalsete oskuste analüüsimisele. Enamiku tuntud uuringute sihtrühm on nooremas koolieas lapsed. Suurem osa arendusprogramme keskenduvad otsesele arengule (mis ei ole antud teemaga tugevalt seotud), uurivad konkreetsete oskuste arengut, kaardistavad eri käitumishäireid ja -hälbeid ning püüavad lahendada probleemseid juhtumeid.

Rahvusvahelises võrdluses ei kuulu Ungari nende riikide hulka, kus peetakse sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arengut ja õpet koolis üheks olulisemaks hariduse eesmärgiks. Üks peamine põhjus peitub selles, et Ungari riiklikes haridusasutustes pannakse rohkem rõhku kognitiivsetele kui sotsiaalsetele ja emotsionaalsetele oskustele. Siiski on Ungaris ka sotsiaal-emotsionaalsete oskuste ja võimete arendamiseks mõeldud programme, mida saab lasteaia- ja koolitööga lõimida. Kuigi enamikku neist programmidest on varem vaid katsetatud, tõestavad tulemused selgelt nende tõhusust.

Väikelaste sotsiaalseid oskusi uuriva projekti prooviuring analüüsis peamiselt neid sotsiaalseid oskusi, mis soodustavad suuresti õpilase orienteerumist ja edukust kooli sotsiaalses (verbaalne ja mitteverbaalne suhtlus, koostööoskus, sallivus, empaatiavõime, toimetulek konfliktidega, kontakt eakaaslaste ja täiskasvanutega ning sotsiaalne aktsepteeritus).

Uuringus kasutati lugude arutamise, rollimängu ja sotsiaalsete probleemide lahendamise meetodeid. Peale nimetatud programmide on Ungaris ka teisi algatusi, mille eesmärk on arendada riiklike haridusasutuste õpilaste sotsiaal-emotsionaalsed oskusi. Nende algatuste tõhusust aga ei ole mõõdetud, sest need ei ole üldse või on vaid osaliselt avalikud ja kättesaadavad.

Tööturg ei ole valmis intellektipuudega inimeste jaoks ning töö leiavad peamiselt need, kellel on head sotsiaal-emotsionaalsed oskused, mis hüvitavad nende teised puudujäägid.

Ungaris on tänapäeval selles valdkonnas vaid mõni üksik noorukitele mõeldud programm, vaadates riigisisest arengut tervikuna. SEC4VET-i projekt on seega hea algus, et keskenduda rohkem ka noorukite sotsiaal-emotsionaalsetele oskustele ja nende parandamisele.

Itaalia

2015. aastal pööras Itaalia riiklik statistikainstituut (ISTAT) tähelepanu uuringu leiule, et üle 50% 11–17-aastastest uuringus osalenud noortest olid eelneva 12 kuu jooksul olnud kiusamise ohvrid.

Küberkiusamine mõjutab 22,2% kõigist kiusamise ohvritest. Uuring hoogustas arutelu teemal, et sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arengu toetamine koolis on vajalik. Tänapäeva Itaalias tunnustatakse, et õpilase üldise ja harmoonilise arengu tagamiseks ei piisa koolis vaid mõistete ja teooria õpetamisest, vaid tuleb edendada ka sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arengut, mis aitab muu hulgas ennetada probleemset käitumist.

Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste õpe ei ole Itaalias veel riikliku õppekava osa, kuid koolides on siiski juba tekkinud palju algatusi, mis nende oskuste arengut edendavad. Esmastel allikatel põhinevas uuringus selgus, et asjakohaseid projekte on palju eel- ja algkoolides, kuid vähe kõrghariduses ja kutseõppes. Viimastes on rohkem projekte, mille eesmärk on teine (nt pehmete oskuste arendamine loominguliste ja muude tegevuste abil), kuid mis arendavad kaudselt ka sotsiaalseid ja emotsionaalseid oskusi. Tuvastatud projektide hulgas ei ole puudega õpilastele mõeldud eriprogramme, sest nad õpivad tavaklassides ja teevad kõiki tegevusi teiste õpilastega kaasa. Meie hinnangul on nende projektide puudujääk see, et need ei hõlma haridustöötajatele mõeldud juhiseid, kuidas vajadusel keerulisi olukordi lahendada.

Itaalia hariduskogukond näib olevat üksmeelel, et õpetajad peavad oskama märgata oma emotsioone, tajuma sisemaailma ning mõistma oma tundeid ja kujutelmi. Kui õpetaja ei teadvusta endale oma sisemaailmas toimuvat, ei suuda ta ka õpilaste sotsiaal-emotsionaalsete oskustega tegeleda.

Itaalias ei ole konkreetseid diagnostikavahendeid, mida kasutatakse süstemaatiliselt sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste hindamiseks, kuid selleks on loodud kaks testi.

Emotsionaalse sõnavara test „*Test di Lessico Emotivo (TLE)*“ (Grazzani, Ornaghi, Piralli, 2009) on mõeldud 3–11-aastastele lastele. Testi esimeses osas hinnatakse lapse oskust mõista emotsionaalset sõnavara, viidates kuuele põhiemotsioonile ja ühele kompleksemotsioonile. Teises osas kasutatakse vaid kompleksemotsioonidele viitavat sõnavara.

Teine test „*IE-ACCME Intelligenza emotiva: Abilità, credenze e concetto di sè meta-cognitivo*“ (D’Amico, 2013) on mõeldud 10–18-aastaste analüüsimiseks. See on diagnostikavahend emotsionaalse intelligentsuse hindamiseks, mille koostajaid inspireeris Salovey ja Mayeri 1997. aastal loodud mudel.

Ülevaatest järeldub, et Itaalias on puudus paremini korrastatud ja laiahaardelisematest projektidest. Samuti vajavad juhendajad ja õpetajad sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamiseks paremaid vahendeid ning konkreetset väljaõpet, mille tulemusena suureneks nende oskuste roll koolis ja kutseõppes.

SEC4VET-i projekt aitab seda saavutada.

1.4 Projekti kirjeldus

ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon (ingl lüh UN-BRK) nõuab kõikidele puuetega inimestele õigust haridusele ja ligipääsu tööle. See kehtib ka kognitiivsete häiretega inimeste kohta. Endiselt on nende kutseõppel ja hilisemal tööturule integreerumisel mitmeid takistusi. SEC4VET-i projekt keskendub nendele inimestele, aidates luua võrdseid võimalusi, saavutada parim võimalik potentsiaal ning osaleda töö- ja ühiskonnaelus.

Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste olulisust tunnustatakse kutsevaldkonnas nüüd laialt. Sageli kirjeldatakse neid oskusi tööpakkumistes töötajale esitatavate nõudmiste osas, kuna tegu on tänapäeva tööelus väga oluliste nn pehmete oskustega. Sotsiaal-emotsionaalsed oskused mõjutavad otsustavalt edukust töö- ja eraelus. Koolituskavade pädevuste raamistikus nimetatakse õpetatavate oskustena erialaste ja meetoodiliste oskuste kõrval selge sõnaga ka emotsionaalseid ja personaalseid oskusi.

Siiski puudus süsteemne käsitusviis osalejate oskuste põhjalikuks hindamiseks ja selle põhjal sihipäraseks arendamiseks. Kuna selline käsitus puudus, toimus asjakohane arendamine kutseõppes pigem juhuslikult.

See olukord oli projekti idee lähtepunkt. Julgustatuna BBW Mosbach Heidelbergist algatati Saksamaal tihedas koostöös Bambergi Otto Friedrichi ülikooliga ja Josefsheim Bigge LERNEN FÖRDERN Bundesverbandiga SEC4VET-i projekt.

Projekti eesmärkidena määratleti:

- Sotsiaal-emotsionaalsete oskusteks asjakohase hindamiseetodika loomine,
- Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamiseks sobivate võimaluste loomine,
- Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste tugevdamine kutsealases kontekstis.

Spetsialistide (kasvatajad, õpetajad, sotsiaalpedagoogid, terapeutid) väljaõppe jaoks on oluline, et nad mõistaksid sotsiaal-emotsionaalsete oskuste tähtsust, milleks nad vajavad turvalisi ja järeleproovitud töövahendeid. Ka õppurid peavad saama teavet enda sotsiaal-emotsionaalsete oskuste kohta, et nad oleksid kaasatud arenduskavade koostamisse ja saaksid teha kokkuleppeid.

Kuigi partnerriikide haridussüsteemid on erineva struktuuriga, näevad kõik Euroopa partnerid seda, et osalevate rühmade ja spetsialistide seas on nimetatud ülesannetes suured puudujäägid. Seega aitab projekt kaasa üleeuroopalisse teadmiste ja kogemuste vahetamisele puuetega noorte kutseõppe valdkonnas.

Projektipartnereid on üheksa ja nad on pärit kuuest Euroopa riigist. SEC4VET-i projekt tõi kokku õpiraskustega inimesed, eneseabiühendused, kutserehabilitatsiooniasutused ja teaduse, kes koos koostasid ja katsetasid hindamis- ja koolitusprogrammi. Iga partner tõi kaasa projekti jaoks olulised spetsiifilised oskused. Projekti raames jaotati ülesanded partnerite vahel selliselt, et iga partner sai kõikidesse töövahenditesse asjakohaselt panustada. Loodud töövahendeid esitleti õpitubades ning et tagada praktikas toimimine, katsetati neid partnerasutustes. Partnerite riiklike ja rahvusvahelisi võrgustikke kasutati edukalt projekti tulemuste rakendamiseks ja levitamiseks.

Loodud hindamis- ja koolitusprogrammide peamine sihtgrupp on õpiraskuste või kerge vaimse puudega noored, kes läbivad kutseõpet või eelkutseõpet või tööalast ettevalmistust. Need noored saavad kutset omandada vähendatud teoreetiliste nõuete alusel (osaliselt pärast intensiivset eelkutseõpet).

Noorte kõrval on projekti lisasihtgrupp rehabilitatsiooniprotsessis osalevad õpetajad ja spetsialistid. Nemad peavad asjakohaseid koolitus- ja väljaõppemooduleid läbides jõudma selleni, et nad suudaksid hindamise töövahendeid, nende põhjal loodud arenduskavasid ning konkreetseid arendusmeetmeid mõista, luua ja kasutada.

Projekt kestis kolm aastat ja selle jooksul toimus partnerite vahel seitse kohtumist tegevuste koordineerimiseks, kooskõlastamiseks ja ühtseks rakendamiseks. Individuaalsetel veebikohtumistel ja telefonikonverentsidel koordineeriti ja kooskõlastati üksikuid ülesandeid. Kohtumised ja õpitoad toimusid projektipartnerite asutustes. Nii oli partneritel võimalus tutvuda ka partnerriikide kutseharidusasutuste ja -süsteemidega.

Kogu projekti jooksul oli kaasatud projekti nõuandekogu, kuhu kuulusid välised eksperdid teaduse ja hariduse valdkonnast ning riiklikest eneseabiorganisatsioonidest. Projekti nõuandekogu ülesandeks oli tagada laiapõhised ekspertteadmised, luua SEC4VET-i projekti edasiarendamiseks konsensus ja kontaktid tähtsate sidusrühmadega, samuti esitada projekti tulemused asjakohastele sidusrühmadele. Projekti üle Euroopa pärit nõuandekogu kohtus igal aastal *online*-konverentsil.

Projekti peamine tulemus on järgmised neli intellektuaalset väljundit.

1. töövahend: standardiseeritud hindamismeetod sotsiaal-emotsionaalsete oskuste eri dimensioonide enesekohaseks- ja vaatlajapõhiseks hindamiseks ning objektiivse soorituse testimiseks.

2. töövahend: käsiraamat sotsiaal-emotsionaalsete oskuste olulisusest õpetajatele ja tugispetsialistidele.

3. töövahend: harjutuste kogu sotsiaal-emotsionaalsete oskuste mitmekülgeks arendamiseks.

4. töövahend: täiendkoolitusmoodul õpetajatele ja tugispetsialistidele.

Sihtgrupiga arvestav töövahend aitab edendada ja tagada kvaliteeti erinevas kutsepedagoogilises ja tegevuslikus kontekstis. Lisaks toetatakse kognitiivsete häiretega noorte õppimist soodustava ja peegeldava kutseõppe rakendamist.

Levitamise ja kestvuse strateegia oli suunatud projekti partnerorganisatsioonidele ning teistele haridusasutustele, institutsioonidele ja ühendustele nii riiklikul kui ka Euroopa tasandil. Pärast seda, kui töövahendeid (intellektuaalseid väljundeid) olid katsetanud nende koostamisel osalenud partnerid, rakendati töövahendeid partnerorganisatsioonides. Projekti tulemuste levitamiseks väljapoole oli väga tähtis projektipartnerite osalus riiklikes ja Euroopa võrgustikes. Iga partner korraldas vähemalt kolm levitamise üritust ja tegi levitamiseks ka teisi tegevusi.

SEC4VET-i projekti tipphetked olid mõlemad rahvusvahelised õpetamise ja õppimise üritused, mis olid suunatud nendele, kes ei kuulunud projekti meeskonda ja kes reisisid Euroopa partnerriikidesse, et osaleda üritustel ja õpitubades.

Spetsialistidele hindamisvahendi tutvustamise ja katsetamise õpituba (ingl *Train-the-trainer*) Mosbach Heidelbergi kutseõppekeskuses 2019. aasta oktoobris

Train-the-trainer-seminari õpieesmärgid olid hindamismeetodite asjakohane kasutamine ja nende sidumine individuaalsete rehabilitatsiooniplaanidega.

Töövahendite katsetamise õpilaager „Meie oleme Euroopa“ Itaalias
Planeeritud oli, et märtsis 2020 toimub Ferraras Centro Studi Opera don Calabrias õpilaager, kus osaleb iga projektipartneri kohta kolm õppurit ja kaks spetsialisti. Viiepäevase õpilaagri keskmes oli sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamine kunsti ja loominguliste tegevuste kaudu.

SEC4VET-i projekti lõpetamiseks oli planeeritud rahvusvaheline sümposium 16. juunil 2020 Saksamaal Josefsheim Bigge kutseõppekeskuses. Selle kohtumise keskmes olid projekti sisu ja tulemused. Arvamust pidid avaldama töövahendi katsetamisele kaasa aidanud erinevate häiretega inimesed, projektipartnerite esindajad ja teised eksperdid. Arvukate õpitubade kaudu planeeriti loodud töövahendeid tutvustada ning anda soovitusi hindamis- ja koolitusprogrammi kasutamiseks. Koroonakriisi põhjustatud reisikeeldude ja piirangute tõttu jäid nii õpilaager kui ka projekti lõpetav sümposium ära.

SEC4VET-i projekti rahastati Euroopa Komisjoni abil. Erasmus+ on EL-i hariduse, koolituse, noorte ja spordi toetusprogramm. Erasmus+ pakub kutseharidusasutustele mitmesuguseid võimalusi osalemiseks ja rahalise toetuse saamiseks. SEC4VET-i projekt viidi ellu Erasmus+ strateegilise partnerluse programmi raames. Selle programmiga toetatakse Euroopa koostööprojekte, millega partnerid loovad koos uuenduslikke lahendusi või õpivad üksteiselt. Strateegiline partnerlus võimaldab asutustel luua piiriülese koostöö kaudu kutseõppe valdkonnas uuenduslikke arendusi ning vahetada Euroopa parimaid tavasid.

Martin Künemund, projektijuht, Josefsheim Bigge gGmbH, Saksamaa

2. Intelligentsus: hüpoteetiline konstruktsioon

Kindlasti on inimesed läbi aegade mõelnud sellele, kes on tark, nutikas või geniaalne ja kuidas seda hinnata. Pikapeale kujunes välja mõiste intelligentsus, nagu me seda täna mõistame. Prantsusmaa psühholoog Alfred Binet (1857–1911) nägi intelligentsust kui võimet hästi otsustada, hästi mõista ja hästi mõelda. Ta lähtus sellest, et kognitiivseid võimeid on võimalik testitulemustega mõõta. Selle tulemusena loodi 1905. aastal esimene intelligentsuse mõõtmise vahend – Simoni-Binet’ test, mida muudetud kujul kasutakse Stanfordini-Binet’ testi nime all veel tänapäevalgi.

Intelligentsuse definitsioonid

- William Stern: „Intelligentsus on indiviidi üldine võime oma mõtteid teadlikult kohandada uute väljakutsete järgi, see on üldine vaimne kohanemisvõime elu uute ülesannete ja uute tingimustega.“
- David Wechsler: „Intelligentsus on indiviidi üldine võimekus käituda eesmärgipäraselt, mõtelda ratsionaalselt ja tulla keskkonnas edukalt toime.“
- Philip Zimbardo: „Intelligentsus on üldine võimekus saada kasu kogemustest ja minna kaugemale keskkonnas olevast infost.“
- Joy Paul Guilford: „Intelligentsus on võime informatsiooni töödelda. Seejuures tähendab informatsioon kõiki muljeid, mida inimene tajub.“
- Christoph Perleth: „Intelligentsus on üldine võimekus mõelda või probleeme lahendada olukordades, mis on indiviidi jaoks uued ega ole seetõttu õppimise kogemuse kaudu tuttavad.“

Tähtis: üldtunnustatud intelligentsuse definitsiooni ei ole!

Edwin Bohringi operatsioonaalne mõiste on seetõttu järgmine: „Intelligentsus on see, mida asjakohane intelligentsustest mõõdab“.

Intelligentsusteooriad erinevad oma mudelideede poolest. Struktuuri mudelid vastavad küsimustele, millistest osadest intelligentsus koosneb ja kuidas need üksikud osad omavahel koos toimivad. Näited on toodud joonisel.

<p>1904: Spearmani kahe faktori teooria</p>	<p>1938: Thurstone'i 7: intelligentsuse põhifaktorid</p>	<p>1957: Horn & Catell</p>
<p>Üldfaktor g</p> <ul style="list-style-type: none"> verbaalne praktiline 	<ul style="list-style-type: none"> Keelest arusaamine, sõnade tähenduse mõistmine Kõne voolavus, sõnade leidmise kergus Mõtlemise faktor, võime leida reegleid Ruumiline faktor Märkamise võime, lühiajaline mälu Numbriline faktor Tajumise ja arusaamise kiirus 	<p>Kristalliseerunud intelligentsus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elu jooksul õppimise kaudu omandatud teadmised: üldine haritus, koolitarkus, kutsealased teadmised <p>Muutlik intelligentsus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Üldine kaasasündinud võimekus – kristalliseerunud intelligentsuse neuropsühholoogiline alus
<p>1939: Wechsleri mudel</p>		<p>1983: Gardneri modulaarse intelligentsuse teooria</p>
<p>WAIS</p> <ul style="list-style-type: none"> Soorituslik osa <ul style="list-style-type: none"> Numbri-sümboli test Piltide täiendamine Pildiseeriad Objektide kokkupanek Verbaalne alateest <ul style="list-style-type: none"> Arvumälu Sarnasuste leidmine Aritmeetika Taibukus Sõnavaratest Informeeritus 		<ol style="list-style-type: none"> 1. Keeleline intelligentsus 2. Loogilis-matemaatiline intelligentsus 3. Ruumiline intelligentsus 4. Muusikalis-rütmiline intelligentsus 5. Kehalis-kineetiline intelligentsus 6. Naturalistlik intelligentsus 7. Interpersonaalne intelligentsus 8. Intrapersonaalne intelligentsus 9. Eksistentsiaalne intelligentsus

Alates intelligentsuse uurimise algusest vaieldakse ka selle üle, milline intelligentsuse liik erinevatest intelligentsuse mudelitest tuleneb.

2.1 Mitmese intelligentsuse kontseptsioon

Viimastel aastakümnetel on toimunud intelligentsuse mõiste tõeline inflatsioon. Erialane kirjandus ja asjatundjad leiavad pidevalt uusi intelligentsuse variante, teiste hulgas näiteks kehaline ja sotsiaalne või võistlemise ja liikumise intelligentsus.

Kuigi sotsiaalse intelligentsuse teooria oli juba varem psühholoogias olemas, tõi tõeliselt suure lainetuse avalikkuses endaga kaasa Ameerika Ühendriikide arengupsühholoogi ja kasvatusteadlase Howard Gardneri raamat „Frames of Mind. The theory of multiple intelligences“. Ta ei olnud rahul sellega, et senised IQ- ja võimete testid sisaldasid üksnes tüüpilisi akadeemiliste teadmiste küsimusi, nagu keelelised ja matemaatilis-loogilised mõtlemisülesanded. Matemaatilised ja verbaalsed oskused ei ole aga reaalses elus edukuse jaoks nii olulised nagu probleeme lahendada aitavad tarkuse teised vormid. Ta uuris neid ja leidis seitse intelligentsuse vormi, mida kirjeldas oma modulaarse intelligentsuse teoorias ning hiljem laiendas. Gardner nimetas ka sotsiaalse intelligentsuse vormi. Selles valdkonnas andekad inimesed tulevad eriti hästi toime sellega, et oskavad end teiste asemele panna.

Gardneri teooria oli ja on akadeemilise psühholoogia maailmas väga vastuoluline. Kritiseeriti, et Gardner on intelligentsuse mõistet lahjendanud, et tema „intelligentsused“ on meelevaldsed ega ole usaldusväärset tõendatavad. Samuti ei olevat need üksteisest selliselt sõltuvad, nagu ta oletab, vaid on siiski seotud katseisikute üldise intelligentsusega.

Juba Spearman (1863–1945) leidis, et tõenäoliselt on olemas teatud kognitiivsed põhivõimed, mis on aluseks erinevatele vaimsetele oskustele. Neid nimetatakse ka g-faktoriks. Ent ka g-faktor ja tavapärased intelligentsustestid ei ole täiesti ümberlükkamatud. Neuropsühholoog Elkhonon Goldberg (New York) arvab, et teab „mitte ainult ühte kindlat aju näitajat, mis sellist g-faktorit võiks seletada“. Oma raamatus „Juhtimine ajus“ pakub ta välja täidesaatva intelligentsuse ehk S-faktori. See asub aju eesmises osas ja aitab kavatsustele ja otsustele toetudes juhtida tegevusi.

Kuidas ka ei oleks, võib kognitiivne põhioskus paljude psühholoogide silmis vägagi teha seda, mida räägivad Gardner ja Goleman: see võib tulemuslikult ennustada, kui hästi keegi eluga toime tuleb. Kõrgem üldine intelligents ei ole seotud (vähemalt statistiliselt) mitte ainult suurema eduga koolis ja tööl, vaid see mõjutab ka näiteks eluga rahulolu ja tervist.

2.2 Sotsiaalne ja emotsionaalne intelligentsus

Kuid Gardneri modulaarne intelligentsus ei hõlma üht veelgi huvitavamalt käsitlust, nimelt emotsionaalse intelligentsuse teooriat (Salovey ja Mayer, Yale, 1990). See tähendab muu hulgas oskust nii enda kui ka teiste emotsioone õigesti tajuda. Mõiste tegi 1990-ndate keskpaigas tuntuks teadusajakirjanik Daniel Goleman oma raamatus „Emotsionaalne intelligentsus“. Sarnaselt Gardnerile oli ka Golemani jaoks küsitav tavapärase intelligentsustestide tähtsus edukuse määramisel ja ta rõhutas selle asemel emotsionaalse tarkuse suurt mõju. Golemani väited on teaduslikult väga vastukäivad, kuid samas ka äärmiselt populaarsed.

Tunnustatud ja praeguseni kasutatav on Salovey ja Mayeri (1990) emotsionaalse intelligentsuse idee, mis on defineeritud kui „võime teadvustada enda ja teiste tundeid ja emotsioone, neid üksteisest eristada ja kasutada saadud teavet, et juhtida oma mõtlemist ja tegevust“ (ingl *the ability to monitor one's own and other's feelings and emotions, to discriminate among them and to use this information to guide one's thinking and actions*). Nemed löid ka emotsionaalse intelligentsuse mõõtmiseks esimese võimete skaala MEIS-i (Mayer *et al.*, 1999), mille edasiarendus on MSCEIT (2011).

Oma emotsionaalse intelligentsuse mudelites lähtuvad nad emotsioonide ja kognitsiooni koostoimest. Ka emotsiooni mõistele ei ole ühtselt aktsepteeritavat definitsiooni. Salovey ja Mayer defineerisid emotsioone kui organiseeritud ja süsteemiüleseid reaktsioone psühholoogiliste, kognitiivsete, motivatsiooniliste ja kogemusel põhinevate aspektide mõjule. Emotsioonid on selle järgi reaktsioonid sisemisele või välisele sündmusele, mis indiviidi jaoks on positiivse või negatiivse tähendusega. Neid elatakse läbi lühemalt ja üldiselt intensiivsemalt kui tujusid (Steinmayr, Schütz *et al.*, Huber, Bern, 2011).

3. Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste roll

3.1 Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste roll kutseõppes

Me ei taha sotsiaal-emotsionaalsete oskuste puhul piirduda ainult kutseõppega, vaid lisada sinna juurde ka eelkutseõppe ja kutsevaliku.

Need oskused mõjutavad erineval viisil ja oluliselt edu või ebaedu kutse- ja eelkutseõppes.

Kognitiivsete häiretega noortel on sageli negatiivne minapilt ja nad on näinud, et tavapäraste õpiotustega nad põruvad. Nende iseseisva toimetuleku ootused on madalad. Kui neil lähebki koolis hästi, siis põhjendavad nad seda kui vedamist või pedagoogide toetust. Kui nad ei suuda mõnda ülesannet täita või saavad halbu hindeid, näevad nad seda kui kinnitust oma vähesele võimekusele.

See kirjeldus ei tohi aga varjata noorte individuaalseid erinevusi. Nad on eelkõige individuaalsed isiksused oma spetsiifiliste võimete ja ressursidega. See kehtib ka sotsiaal-emotsionaalsete oskuste valdkonna kohta.

Olulised on need oskused eelkutseõppes, mil õpitav amet ei ole veel kindel. Emotsioonid mängivad kesksel rollil tulevase ameti valikul. Millised on olnud noorukite senised kogemused kutseala esindajatega? Kuidas nad kogevad kohtumist õpetajate ja väljaõppespetsialistidega? Millised on noorte unistused?

Tegelikus igapäevaelus on nii eelkutse- kui ka kutseõppes tegu suhtluse ja koostööga – seda nii teiste noortega kui ka täiskasvanutest koolitajatega. Siin on sotsiaal-emotsionaalsed oskused väga vajalikud.

- Kas ma suudan teiste emotsioone tajuda? Kas ma suudan miimikat, žeste ja ütluste rõhuasetusi õigesti tõlgendada? Kas mul on piisavalt teadmisi, et emotsioonide erinevaid tasemeid õigesti liigitada?
- Mainitud oskused on vajalikud, et asjakohaselt reageerida – siinkohal saab selgeks emotsionaalsete ja sotsiaalsete oskuste tihe seos.
- Kas ma oskan enda tundeid õigesti tajuda ja neid sobivalt juhtida? Või olen ma abitult oma emotsioonide meelevallas ja satun seetõttu pidevalt keerulistesse olukordadesse?
- Kas ma suudan mõjutada rühma meeleolu? Kas ma suudan oma väljaõppespetsialistide tunnetele positiivset mõju avaldada?
- See võib olla oluline näiteks siis, kui ma olen teinud vea või hilinen tööle. Suudan ma hinnata, kas on õige anda lühike selgitus või on sobivam lihtne vabandus?
- Kas ma suudan rühma meeleolu asjakohaselt tajuda? Kas on parem rahulikult töötada või tohin ma väikese nalja teha?

Sotsiaal-emotsionaalsed oskused mängivad suurt rolli ka iseendaga toimetulekus. Kas ma tunnen ennast nii hästi, et tean, kuidas endas positiivseid emotsioone tekitada (nt kuulates muusikat või tehes teisi tegevusi)? Kas ma saan neid motivatsioonina kasutada?

Need vähesed näited aitavad mõista, kui tähtsad on sotsiaal-emotsionaalsed oskused kutse- ja eelkutseõppes. Nende oskuste hooletusse jätmine või puudulik arendamine võib panna õppurid raskesse olukorda.

Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste tähtsus toimetulekuks igapäevaeluga ning ka raskustega tööl ja eraelus on erinevate uuringutega piisavalt tõendatud (vt Geßler jt., 2019, 4).

Seetõttu toetame me sotsiaal-emotsionaalsete oskuste struktureeritud hindamist ja sihipärast arendamist. Ka kognitiivsete häiretega noorte seas on sotsiaal-emotsionaalsete oskuste poolest andekaid. Me ei saa aga lähtuda sellest, et meie asutustes on ainult sellised loomult andekad inimesed.

Kirjandus

Geßler, S.; Köppe, C.; Fehn, T.; Schütz, A.: Emotsionaalsete oskuste treening (EmoTrain). Göttingen 2019

3.2 Eriline tähtsus – nõutav õpikultuur

SEC4VET-i projektis lähtume me Harvardi ülikooli professori Howard Gardneri loodud modulaarse intelligentsuse käsitlusest. See püüab ületada ühekülgset vaatenurka intelligentsusele kui kognitiivsele võimekusele (Gardner 1991). Howard Gardner mõistab intelligentsust kui nende võimete või oskuste kogumit, mis on vajalikud tegelike probleemide lahendamiseks või raskuste ületamiseks teatud kultuurilises keskkonnas. Sinna kuulub ka võime tunda ära (uusi) probleeme ja luua sellega alus uute teadmiste omandamiseks. Gardner eristab keelelist ehk lingvistilist, loogilis-matemaatilist, muusikalist, ruumilist, kehalis-kineetilist, naturalistlikku, interpersonaalset ja intrapersonaalset intelligentsust. Kaks viimasena nimetatud intelligentsust saab sisuliselt võrdsustada sotsiaal-emotsionaalse intelligentsusega. Me eristame intelligentsust kui põhipotentsiaali ja oskusi kui konkreetseid võimeid. Siiski tuleb siin tähelepanu pöörata sellele, et ka käsitletavad oskused ei pruugi tingimata kõikides olukordades ilmned.

Sotsiaal-emotsionaalseid oskusi nimetatakse Gardneri käsitluses interpersonaalseks ja intrapersonaalseks intelligentsuseks. Meie kogemus näitab, et kognitiivsete oskuste piiratus ei tähenda alati piiratud sotsiaal-emotsionaalsetes oskustes; kognitiivsete oskuste piiratus võib olla seotud ka piiratud teistes intelligentsuse valdkondades. Seetõttu tuleb teha individuaalne hindamine, et selle põhjal luua asjakohased arendamise käsitlused – eri valdkondades ja tasemetel.

Sotsiaal-emotsionaalsetel oskustel on tööalase kaasamise jaoks oluline tähendus – see kehtib nii puuetega kui ka puueteta inimeste puhul. Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamisel on suur tähtsus nii töö- kui ka eraelus ning see aitab kaasa asjaomaste võimaluste suurenemisele.

Tuginedes teadmisele, et sotsiaal-emotsionaalsed oskused on suhteliselt õpitavad, soovime me eelkõige juhtida tähelepanu järgmistele aspektidele.

Erinevate arendamise töövahendite kasutamiseks on vaja luua positiivne õpikeskkond. See on võimalik, kui õppimise lähtepunktiks võetakse individuaalne õppimine ja edusammud (ka kõige väiksemad) saavad positiivse tagasiside. Noored peavad olema õppeprotsessi aktiivselt kaasatud. Selgitada tuleb õpitavate oskuste kasulikkust. Koolitajad ja õpetajad saavad luua vigade tegemise positiivse keskkonna, kui nad esmalt küsivad endalt, kas korraldused ja suunised on selged ning vastavad õppuri individuaalsele õppimisele; teisalt saab vigu võtta ja esitada kui võimalust ja vajadust õppida. Nii võib vähendada sageli esinevat vastumeelsust struktureeritud õppimise suhtes. Eriti oluline on see sellest aspektist, et sotsiaal-emotsionaalseid oskusi saab kasutada õpiprotsessi edendamiseks.

Õpiprotsessi oluline alus nii erialaste kui ka sotsiaal-emotsionaalsete oskuste kujundamisel on julgustamine, pidev positiivne tagasiside, individuaalsed väljaõppe nõuded, iga õppuri jaoks õpieesmärkide sõnastamine nii, et need ei oleks liiga rasked ega kerged.

4. Arendamine

4.1 Kuidas arendada sotsiaal-emotsionaalseid oskuseid?

Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste ja sotsiaal-emotsionaalse intelligentsuse arendamise küsimused tuleb üksteisest lahutada.

Üldised, kognitiivse intelligentsusega seotud intelligentsusteooriad eeldavad vastavalt teoreetilisele arusaamale kas pea muutumatut intelligentsust või intelligentsuse teatavat plastilisust ja arenemisvõimet.

Sotsiaal-emotsionaalse intelligentsuse vallas on väga vähe uuringuid intelligentsuse arenemise kohta. Aruteludes ja sellekohastel koolitustel kohtame sageli väga skeptilisi hoiakuid sotsiaal-emotsionaalse intelligentsuse arenemise suhtes. Siinses jaotises on aga jutt oskustest. Teeme vahet intelligentsusel kui tegutsemise, arenemisvõimaluste ja töötlemisprotsesside potentsiaalil ning oskustel, mida tuleb mõista kui tegutsemisvõimaluste konkreetset kättesaadavust. See, kas isik kasutab olukordades saadaolevaid oskusi, sõltub motivatsioonist ning teistest indiviididest ja olukorrast.

Rehabilitatsioonipedagoogilisest perspektiivist on aga väga huvitav see, kuidas sotsiaal-emotsionaalseid oskusi saab arendada. Seejuures ei keskendu me mitte ainult eelkute- ja kutseõppes osalejatele, vaid ka meile endile kui rehabilitatsioonispetsialistidele.

Tahame eristada teadmisi ja oskusi – mõlemad on vajalikud edukaks õppimise ja õpetamise protsessiks. Leisen (2020) juhib tähelepanu oskuste arendamise kompleksusele ja küsib: „Mis eristab oskusi tuttavatest õpieesmärkidest?“ Tema vastus kõlab: „Õpieesmärgid püstitab õpetaja, oskusi omavad õppurid. Õpetajad saavad eesmäärke saavutada, õppurid saavad oskusi arendada ja õpetajad saavad seda arengut toetada.“ Õpetamise ja õppimise protsessi kavandamise tulemus kõlab: „Oskused omandatakse sisuga tegeledes.“

Sellega on antud oluline vastus küsimusele, kuidas on võimalik sotsiaal-emotsionaalseid oskusi omandada.

Kolmandas töövahendis esitatud harjutused võimaldavad sotsiaal-emotsionaalseid oskusi sihipäraselt omandada. Sarnaselt kõikide õpiprotsessidega mängib seejuures olulist rolli korraldus, kuhu kuuluvad ka õpetajate käsitusviisid ja pedagoogiline osavus. Ülesanded on osalejate võimalus õppida. Kui ülesandeid suudetakse esitada kui mõistlikku õppimisvõimalust, on oluline saadud kogemust hinnata ja peegeldada. Seejuures võib ka delikaatselt arutada, kuidas on ülesandega saadud kogemust võimalik positiivselt kasutada väljaõppe korraldamisel ja igapäevaelus.

Suunatud ülesannete kõrval aitavad sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamisele kaasa ka kultuurilised ja sportlikud tegevused. Siiski ei esine ka siin automatismi: tegevused on struktureeritud selliselt, et osalejad tunnevad end kõikvõimsana. Projekti raames oleme saanud suurepäraseid tulemusi teatri valdkonnas. Massimilano Piva korraldas draamaõpitubasid, kus omavahel olid suurel määral seotud suhtlemine enda ja teistega ning teistega koos kogemine. Osalejad kujundasid endas hoiakud, kogesid ennast rühma liikmena

ja tekitasid tugevaid tundeid ning said nii (väga kehalisel viisil) tulla toime oma hoiakute ja eluliste olukordadega. Etendustel näidati oskust ennast esitleda – nii indiviidina kui ka rühma liikmena.

Teatri tegemine ei piirdunud nende etendustega, kuna mõned osalejad läksid rehabilitatsiooniasutuse juhtkonna juurde ja nõudsid väga sobival viisil õpitoa kordamist. See on edukas näide sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamisest selleks antud ruumis ja tegevuste mõju ulatumisest väljapoole esialgseid raame.

Peame oluliseks ka erialaspetsialistide sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamist – nii enda, kolleegidega suhtlemise kui ka osalejate õpiprotsessi jaoks. Lisaks üldisele soovitusel olla üksteise suhtes tähelepanelik soovitame õpetajatel korraldada juhtumiarutelusid koos kolleegidega. Need nõuavad ja õpetavad empaatilisust teiste suhtes ning tugevdavad ühtsustunnet. Ka neil protsessidel on omad tingimused: nad nõuavad avatust ehk enda avamist teistele, samuti nõrkuste näitamist ja teistelt õppimist ning arusaamist rehabilitatsioonipedagoogilisest professionaalsusest – teadlikkust sellest, et ühele küsimusele on väga palju erinevaid (ja sageli võrdväärseid) vastuseid.

Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamine nõuab koolitajatelt valmisolekut mõista, et selles valdkonnas ollakse kogu elu kestvas õpiprotsessis õppija ja üksteist vajatakse nii igapäevases töös kui ka süstematiseeritud tagasisideprotsessis.

Kirjandus

Leisen, Josef. Käsitluse suunised: <http://www.lehr-lern-modell.de/index.php?q=lehr-lern-modell> (võetud: 03.03.2020)

4.2 EmoTrain – emotsionaalsete oskuste treening

EmoTrain on emotsionaalsete oskuste arendamise väga spetsiifiline käsitlus (Geßler jt 2019). See on loodud ühepäevase õpitoana, et parandada emotsioonide tajumist ja juhtimist. Sihtrühm on juhid. Käsitlus põhineb teaduslikel uuringutel emotsioonide tajumise ja juhtimise tähtsuse kohta. See on katsetatud ja valideeritud. Seetõttu tuleb siin esitleda selle käsitluse põhijooni, isegi kui EmoTrain ja SEC4VET on suunatud väga erinevatele sihtgruppidele.

Õpitoas peavad osalejad

- õppima oma emotsioone hindama ja adekvaatselt väljendama;
- saama teadmised emotsionaalsete oskuste ning neid iseloomustavate tunnuste kohta miimikas, hääles ja kehahoiakus;
- laiendama oma strateegiaid, et tulla edukalt toime enda emotsioonide juhtimisega ja emotsionaalsete olukordadega töökohas.

Sisult on treening jaotatud nelja moodulisse.

Esimeses moodulis tegeletakse teiste tunnete tajumisega. Selleks tutvustatakse baasinfo käsitlust ja tehakse asjakohaseid harjutusi. „Teine moodul ... keskendub enda emotsioonide täpsele tajumisele“ (7). Kolmas moodul tegeleb enda emotsioonide juhtimisega. Selleks tutvustatakse Grossi (1998) emotsioonide juhtimise strateegiaid: olukorra valik, olukorra muutmine, tähelepanu ümbersuunamine, kognitiivne uuesti hindamine ja reaktsiooni muutmine. Kahe nimetatud strateegiaga tegeletakse näidisolukordade põhjal süvendatult. Viimases treeningu osas tegeletakse teise isiku emotsioonide juhtimisega. Seejuures keskendutakse konstruktiivse suhtluse loomisele. Koolituspäeva lõpus antakse osalejatele võimalus õpitud sihtkaartide põhjal ettevaatavalt enda igapäevaellu üle kanda.

EmoTrain on õnnestunud ja hinnatud näide sellest, et spetsiifiliste emotsionaalsete oskuste suunatud arendamine võib õnnestuda.

See pakub julgustust ka kutsepedagoogilisele tööle kognitiivsete häiretega noortega. Õppimise ja õpetamise sisu ei saa muidugi üks ühele üle kanda. EmoTrain pakub aga materjale (nt baasemotsioonidega seotud), mis võivad ka SEC4VET-i projektis huvitavad olla.

Eelkõige on aga EmoTrain sotsiaal-emotsionaalsete oskuste temaatika olulisuse ülevaatlik tõendus ja selle valdkonna õpiprotsessi konkreetne korraldus.

Kirjandus

Geßler, S.; Köppe, C.; Fehn, T.; Schütz, A.: Emotsionaalsete oskuste treening (EmoTrain). Rühmatreening emotsioonide tajumise ja juhtimise arendamiseks juhtidel. Göttingen 201

5. Projekti töövahendid

5.1 Hindamisvahend (1. töövahend)

Kasutusvaldkond

Intelligentsushäiretega ja/või piiratud arenguhäirega noorukid ja noored täiskasvanud vanuses 15–24 aastat. Kasutamine eelkõige õpiraskustega ja/või psüühikahäiretega inimeste arendamisel.

Hõlmatud näitajad

Üldised sotsiaal-emotsionaalsed oskused, samuti empaatia valdkonna kaheksa spetsiifilist alajoont (empaatiline käitumine, kognitiivne empaatia), emotsioonidega toimetulek (teiste emotsioonide tajumine, enda emotsioonide tajumine, teiste emotsioonide juhtimine, enda emotsioonide juhtimine) ja prosotsiaalne suhtumine (positiivne suhete korraldus, sotsiaalsete normide järgimine).

Eripärad

Sotsiaal-emotsionaalse(te) oskus(t)e üksteisega kooskõlastatud multimetoodiline hindamine. Subjektiivne ja ka mitmeastmeline objektiivne ligipääs hõlmatud näitajatele. Lihtsas keeles küsimustikud ja olukorra hindamise test. Ülekoormuse vältimine. Sõltumatult standardiseeritud paralleelne küsimustiku välishindamise vorm. Kohandatud praktilistele vajadustele, praktikas katsetatud ja teaduslikult põhjendatud.

Testimismaterjalid

Testi käsiraamat, küsimustik enesehindamiseks (SEC-I-SR) ja välishindamiseks (SEC-I-OR), olukorra hindamise test (SEC-SJT), eraldi SEC-I-SR, SEC-I-OR ja SEC-SJT hindamisküsimustikud, profiililehed, hindamisfail (Microsoft® Excel®-i töökaust).

Kasutamine

Üksikasjalikud suunised korraldamiseks, hindamiseks ja tõlgendamiseks. Ilma ajapiiranguta täitmine, SEC-I-SR ja SEC-I-OR töötlemise aeg umbes 10 minutit, SEC-SJT töötlemise aeg umbes 30 minutit. Kogenud isiku arvutipõhine hindamine ja tõlgendamine umbes 10 minutit.

Objektiivsus

Tagatud korraldamise, hindamise ja tõlgendamise standardiseerimisega.

Reliaablus

Cronbachi alfa alusel sisereliaablus põhiskaalal (SEC-I-SR: $\alpha = .92$ või SEC-I-OR: $\alpha = .96$), alaskaaladel (SEC-I-SR: $.68 \leq \alpha \leq .82$, $M_\alpha = .76$ või SEC-I-OR: $.81 \leq \alpha \leq .91$, $M_\alpha = .86$) ja SEC-SJT ($\alpha = .65$).

Valiidsus

SEC-I-SR, SEC-I-OR ja SEC-SJT empiiriline uuring standardvalimiga $N = 306$ isikut. Konstruktivaliidsus põhikomponentide analüüsi ja mitmetunnuselise-mitmemeetodilise analüüsi põhjal. Intelligentsuse täiendavalt divergentne valiidsus, põhinedes progressiivse maatriksi normil alavalimis $n_{spm} = 36$ (vanus: $M_{spm} = 18,97$, $SD_{spm} = 2,06$, sugu: 13,9%

naised). Kriteeriumi valiidsus häirete põhjal vastavalt ICD-10 peatükile V, haridustasemele ja väljaõppe staatusele.

Standardiseerimine

SEC-I-SR, SEC-I-OR ja SEC-SJT standardiseeriti standardvalimiga $N = 306$, noorukid ja noored täiskasvanud vanuses 15–24 aastat ($MD = 17$, $M = 18,72$, $SD = 2,32$), mõlemast soost (36,3% naised), või nende kontaktisikud (SEC-I-OR), kes tundsid hinnatavaid noorukeid ja noori täiskasvanuid vähemalt ühe kuu ($MD = 6$). Täiendavad alanormid naistele ($n_{naine} = 111$, vanus: $M_{naine} = 18,86$, $SD_{naine} = 2,51$) ja meestele ($n_{mees} = 195$, vanus: $M_{mees} = 18,64$, $SD_{mees} = 2,21$). SEC-I-SR ja SEC-I-OR jaoks on olemas T-väärtused ja protsendi ulatused, SEC-SJT jaoks on protsendi ulatused.

Keel

Saksakeelsed algversioonid.

5.2 Käsitus sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamiseks (3. töövahend)

3. töövahendi eesmärk

Igapäevaelus sotsiaal-emotsionaalsete oskuste süstemaatiliseks toetamiseks mõeldud meetodi arendamine on siiani uuenduslik idee. Praegu on väga vähe asjakohaseid meetodeid, mis on mõeldud kutseõppes õppivatele kognitiivsete häiretega noortele. Selle sihtgrupi sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste toetamiseks ei ole siiani spetsiaalselt välja töötatud süstemaatilist plaani.

3. töövahendi teoreetiline raamistik toetab ja arendab kutseõppe ja kutsealase täiendkoolituse õpilaste sotsiaal-emotsionaalseid oskusi. Töövahend ja selle meetodid on välja töötatud just kognitiivsete häiretega noorte sotsiaal-emotsionaalsete oskuste eri tahkude arendamiseks. See noortele täiskasvanutele mõeldud õppeprogramm seob sotsiaalsed ja emotsionaalsed oskused. Programmi saab kasutada haridusasutustes ja praktikakohti pakkuvates ettevõtetes.

3. töövahend on projekti teiste töövahenditega tihedalt seotud. 1. töövahend (hindamisvahend) on vajalik, et määrata sotsiaal-emotsionaalsete oskuste taset, mis omakorda aitab välja selgitada, milliste sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamisele tuleb pöörata rohkem tähelepanu. Seejärel saab valida 3. töövahendist sobivad harjutused just nende oskuste arendamiseks ja töötada välja vajalik sekkumistehnika. Hindamisvahendit saab kasutada pärast õppeprogrammi läbimist ka selle tulemuslikkuse ja tõhususe hindamiseks. 3. töövahend sobitub teiste töövahenditega, kuid seda saab kasutada ka iseseisvana.

Harjutuste kogu

3. töövahend koosneb 72 harjutusest, mis on mõeldud kognitiivsete häiretega noorte sotsiaal-emotsionaalsete oskuste eri tahkude toetamiseks ja arendamiseks. Töövahendite koostamisel koguti kokku mitme Euroopa kutseõppe ja -rehabilitatsiooni valdkonna asutuse kogemused ja teadmised, mis on saadud kognitiivsete häiretega noortega töötamisel. Paljud harjutused võivad olla õpetajatele ja spetsialistidele juba tuttavad, kuid teoreetiline raamistik ja aruteluteemad annavad neile lisaväärtuse.

Kuigi harjutustel ei ole teaduslikku alust, sest need on koostatud sihtgrupiga töötavate spetsialistide kogemuste põhjal, siis sotsiaal-emotsionaalsete oskuste jagunemine mooduliteks põhineb teoorial ja teadusuuringutel. Kõik harjutused lähtuvad samast sotsiaal-emotsionaalsete oskuste struktuurist, mis on ka hindamisvahendi (1. töövahendi) alus, ning eristavad kaheksat moodulit (iseenda emotsioonide tajumine, teiste emotsioonide tajumine, iseenda emotsioonide regulatsioon, teiste emotsioonide regulatsioon, empaatia, empaatiline käitumine, sotsiaalsete normide mõistmine ja sotsiaalsete normide järgimine).

Harjutuste sobitamine konkreetsete moodulitega on pigem subjektiivne ning ei ole ainus kategoriseerimisvõimalus. Enamik harjutusi hõlmab mingil määral kõiki mooduleid, kuid iga harjutuse juurde on märgitud kolm sellega kõige tihedamalt seotud moodulit. Juhendaja saab kasutada harjutuste nimekirja selleks, et valida sekkumiseks sobivamad harjutused, lähtudes hindamisvahendi tulemustest või moodulitest, millele soovitakse enim tähelepanu pöörata.

Näiteks keskendub komplimentide tegemise harjutus (8.4) komplimentide tegemise olulisele rollile tugeva suhte hoidmises. Harjutuse käigus kogevad osalejad, mis tunne on teha ja saada komplimente. Osalejad seisavad ringis ning iga osaleja peab tegema komplimendi endast paremal seisvale inimesele ja võtma vastu komplimendi endast vasakul seisvalt inimeselt. See innustab looma teistega positiivseid suhteid. Harjutus on seotud peamiselt kolme mooduliga: empaatiline käitumine ning sotsiaalsete normide järgimine ja mõistmine. Harjutuse tulemusena oskavad osalejad komplimente teha ja vastu võtta, mis omakorda aitab luua ja hoida kaaslastega häid suhteid. Positiivne tagasiside tõstab ka enesehinnangut. Rühmaliikmed tunnevad üksteisega tugevamat sidet ning harjutus teeb osalejate tuju heaks.

Harjutused on paindlikud ning neid on kindlasti rohkem, kui antud kogumikku mahub. Kogumiku eesmärk on tutvustada üht võimalust sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arengu toetamiseks. Loodetavasti saab seda tulevikus edasi arendada. Lisatud on ka harjutuse vorm, mida saavad spetsialistid üle Euroopa kasutada selleks, et märkida üles enda harjutused ja luua uusi harjutusi sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamiseks, et need siis kogumikku kaasata.

Selgitused ja juhised

Iga harjutuse alguses on lühikirjeldus, mis annab harjutusest ülevaate. Sellele järgnevad oodatavad ja soovitud tulemused. Samuti on antud harjutuse kulu üksikasjalik kirjeldus ja juhised selle läbiviimiseks. Iga harjutuse puhul on nii valitud teema tutvustamine, eneseanalüüs kui ka järelduste tegemine pärast harjutuse lõppu väga tähtsad. Selleks on harjutuse juures abistavad küsimused ja tähelepanekud. Küsimusi kohandades saab muuta harjutuse fookust.

Et harjutusi oleks mugavam korraldada, on kirjas ka harjutuse eeldatav kestus ja soovituslik osalejate arv, kuid neist ei pea tingimata kinni pidama. Enamik harjutusi on mõeldud rühmale (sest suhtlusoskusi on parim harjutada rühmas), kuid mõni sobib ka vaid ühele osalejale. Kirjeldatakse ka harjutuse sooritamiseks sobivat keskkonda, vajalikke lisavahendeid ja lisasid. Viimaks on iga harjutuse põhjalikumaks mõistmiseks lisatud selle juurde ka kogemused ja soovitud spetsialistidelt, kes selle õppevahendi koostasid.

Spetsialistidele mõeldud üldised juhised õppevahendite kasutamiseks on 3. töövahendi sissejuhatuses. Kuna enamik harjutusi on mõeldud kasutamiseks kõigile kutsehariduskoolide õpetajatele ja tugispetsialistidele, ei pea olema juhendajal eriväljaõpet. Mõne harjutuse puhul on aga siiski kasu näiteks eripedagoogi, psühholoogi, kunsti- või muusikaterapeudi vms teadmistest. Juhendaja ülesanne on harjutuse ajal toimuvat tähelepanelikult jälgida, et hiljem seda analüüsida ja teha õigeid järeldusi sündmuste ning jagatud tunnete, mõtete ja ideede kohta. Seega peavad juhendajal olema kindlasti head sotsiaal-emotsionaalsed oskused (nt kuulamisoskus, empaatiavõime, oskus osalejaid emotsionaalselt ja ka teisiti toetada).

5.3 Koolitusmoodulid spetsialistidele (4. töövahend)

Väljatöötatud käsitluse ja töövahendite kinnistamiseks tuleb erilist tähelepanu pöörata õpetajatele ja spetsialistidele selleks vajalike teadmiste ja oskuste õpetamisele. Siiani ei ole sellise keerukuse ja korraldusega SEC4VET-i käsitlust olnud, seetõttu on välja töötatud ka selle juurde kuuluvad täiendkoolitused.

Selleks et luua kogu projektiga pidev selge seos, on välja töötatud täiendkoolituste aluseks olevad töövahendid; näiteks on ka see käsiraamat täiendkoolituste alus ja töövahend. Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise põhimõtteid arvestati ka täiendkoolituste korralduse kavandamisel. See nn kahekordse kaetuse põhimõte (sisu ja vorm moodustavad ühe terviku) peaks suurendama täiendkoolituste ja väljatöötatud toodete tõhusust. Täiendkoolitused loodi ühtse formaalse kava alusel, et kõigil huvitatutel oleks võimalikult lihtne seda lugeda ja kasutada. Täiendkoolituste ülevaade on esitatud nende toimumiskavas. Lisaks on olemas ettevalmistavad kontrollnimekirjad. Referentide jaoks oleme koostanud PowerPointi esitluse, mida nad saavad vastavalt sihtrühma ja osalejate vajadustele täiendada ja kohendada.

Täiendkoolitusi saab korraldada erineva kestusega. Oleme planeerinud moodulid nii ühe- kui ka mitmepäevase täiendkoolitusena.

Meil on hea meel, kui huvitatud asutused (näiteks kutseõppeasutused, täiendõppeasutused, ülikoolid, koad jne) kasutavad täiendkoolituse mooduleid erinevas koosluses ja kohandavad neid vastavalt olukorrale.

Oleme välja töötanud kuus moodulit, mida järgnevalt lühidalt selgitame.

1. moodul: SEC4VET-i meetod

Selle seminari raames tutvustatakse SEC4VET-i projekti hindamismeetodit.

Täiendkoolituse selle mooduli sihtrühm on kutsealase rehabilitatsiooni spetsialistid, nagu näiteks psühholoogid, sotsiaalpedagoogid, kutsekoolide õpetajad, koolipsühholoogid, nõustajad, koolitajad, pedagoogid jne.

Tegu on täiendkoolituse esimese mooduliga, mis on suunatud hindamismeetodi loomise ja kasutamise kinnistamisele ja teadlikkuse tõstmisele probleemide allikate kohta, sisaldades ka SEC4VET-i meetodi kasutamise treeningut.

Moodul sisaldab PowerPointi esitlusi ja lisamaterjale, mida on võimalik erinevalt kokku panna ja seega kohendada vastavalt õpitoas osalejate teadmistele ja vajadustele. Tulemuseks on raamprogramm kuni kolme päeva pikkuseks õpitoaks.

Mooduli teemavaldkonnad on järgmised:

1. Õpieesmärgid: sissejuhatus SEC4VET-i projekti
2. Sotsiaal-emotsionaalsed oskused – teaduslikud alused ja definitsioonid

3. SEC4VET-i meetod – loomine ja sisu
4. Psühhomeetriselised kvaliteedikriteeriumid – objektiivsus, reliaablus ja valiidsus
5. Võimalikud probleemid meetodi kasutamisel – mida tuleb enne arvestada?
6. Enesehindamine ja olukorra hindamise test – rollimäng
7. Välishindamine ja vaatleja treening filmi näitel

Moodul pakub paindlikku õpitoa programmi nende spetsialistide koolitamiseks, kes soovivad oma asutuses kasutada SEC4VET-i meetodit. Ühe- kuni kolmepäevase raamprogrammiga on võimalik õpitoas osalejatele anda peamised teadmised SEC4VET-i meetodi loomise, ülesehituse ja võimalike probleemide kohta.

Ilma SEC4VET-i õpitoas osalemata soovitame tungivald SEC4VET-i hindamismeetodit mitte kasutada.

2. moodul: Arenguplaanide kaasav loomine

Selle seminari raames tutvustatakse SEC4VET-i arenguplaanide kaasavat loomist. Vastavalt projektile on SEC4VET-i arenguplaanide puhul tegu sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamisega lisaks tavapärasele kutserehabilitatsiooni arenguplaanile.

Täiendõppe mooduli sihtrühm on kutserehabilitatsiooni spetsialistid, nagu näiteks psühholoogid, sotsiaalpedagoogid, kutsekoolide õpetajad, koolipsühholoogid, nõustajad, väljaõppespetsialistid, pedagoogid jne, kes töötavad noortega eelkuteõppes, väljaõppes ja üldise tööturu jaoks kvalifitseerimisel.

Teine täiendõppe moodul on otseselt suunatud sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise kavandamisele. Arendusplaanide aluseks on SEC4VET-i hindamismeetod, sotsiaal-emotsionaalsete oskuste vaatlemine igapäevaelus ning individuaalsed eesmärgid ja kokkulepped. Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamine toimub protsessile orienteeritult, seda iseloomustab tunnustamine ja vastastikune abi. Rahvusvahelisele funktsioneerimisvõime, vaeguste ja tervise klassifikatsioonile (ICF) suunatus tähendab kõikide olemasolevate ressursside ja barjääridega arvestamist ning näitab terviseprobleemide ja nii isiklike kui ka keskkonnategurite vastastikust mõju.

Arendamist vajavad valdkonnad lepitakse koos kokku, keskmes võivad olla tunnete tajumise parandamine, emotsioonide, empaatiavõime ja sotsiaalse käitumise juhtimine, samuti seotuse ja suhete edendamine.

Kaasavat arengu planeerimist ja selle protsessi kirjeldatakse üksikasjalikult ning täiendatakse näidetega. See loob treeningul aluse SEC4VET-i hindamise kasutamiseks. Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamiseks on SEC4VET-i kolmandasse töövahendisse lisatud harjutused.

Seda moodulit kirjeldatakse PowerPointi esitluses, üksikud sammud tuginevad üksteisele, slaide saab paindlikult kokku panna ja kohandada vastavalt osalejate teadmistele ja vajadustele.

Moodul pakub paindlikku õpitoa programmi ja lisamaterjale nende spetsialistide koolitamiseks, kes soovivad kaasavaid SEC4VET-i arenguplaane oma asutuses kasutada. Spetsialistidel on õpitoas võimalus omandada peamised teadmised arenguplaanide loomise, ülesehituse, teostamise ja hindamise kohta.

3. moodul: Kutsepedagoogiline professionaalsus ja enda sotsiaal-emotsionaalsed oskused

Moodul käsitleb sotsiaal-emotsionaalsete oskuste tähtsust rehabilitatsioonipedagoogilises professionaalsuses. Selleks julgustatakse osalejaid kirjeldama, millised on olnud nende professionaalse või ebaprofessionaalse pedagoogilise käitumise kogemused oma valdkonnas. Need kogemused mõjutavad nende endi professionaalset käsitlusviisi kas positiivselt või negatiivselt. Seejuures rõhutatakse sotsiaal-emotsionaalsete oskuste tähtsust. Nende kogemuste taustal luuakse rehabilitatsioonipedagoogiline professionaalsus: professionaalsuse kolmkõla. Professionaal peab teadvustama, millised on tema ülesanded, milline on tema tegevuse eesmärk ja millised on erinevate ülesannete prioriteedid. Seejuures toetub ta teatud põhialustele või põhimõtetele; see sisaldab pedagoogilist eetost. Professionaalsuse juurde kuulub ka teatud töövahendite kvaliteetne kasutamine. Kolmkõla katsetatakse praktilise töö peegeldamise vahendina.

Kutsepedagoogiline professionaalsus viitab erinevatele väljakutsetele ka interdistsiplinaarse töö perspektiivis. Neid selgitatakse erinevate nõuetega. Erilist tähelepanu pööratakse pedagoogilisele tööliidule: kaasavale, ressursidele orienteeritud pedagoogilisele käsitlusele. Selles mängivad erilist rolli teavitamise ja kokkulepete protsessid. Sellega nõutakse spetsialistidelt erilisel viisil sotsiaal-emotsionaalseid oskusi – samas sisaldades ka võimalust erilisel viisil arendada rehabiliteeritavate iseseisvat toimetulekut ja sellega nende sotsiaal-emotsionaalseid oskusi.

Võrgustike valdkonda käsitletakse selle olulisuse tõttu eraldi teemana.

Rehabilitatsioonipedagoogiline professionaalsus tähendab ka tegelemist keeruliste pedagoogiliste küsimustega. Professionaalselt korraldatud suhtlusena soovitatakse spetsialistidel kasutada juhtumiarutelusid. Moodulis valitud vorm rõhutab spetsiifilisel viisil ühiste juhtumiarutelude jaoks vajalikku empaatiat ja tugevdab seeläbi osalejate sotsiaal-emotsionaalseid oskusi. Tutvustatakse ja rakendatakse aluseks olevat käsitlust.

4. moodul: Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arengust lähtuv organisatsiooni areng

Organisatsiooni areng on juhtkonna algatatud süstemaatiline sekkumine organisatsiooni töösse, mille eesmärk on suurendada töö tõhusust. Tänu S. N. Hermani (1970) jäämäe joonisele teame, millest alustada. Jäämäe tipp kujutab ettevõtte ametlikku külge (äriühingu struktuur) ja jäämäe veealune osa mitteametlikku külge (töötajate emotsionaalsed suhted). Jäämägi vajub põhja vaid siis, kui veealune osa laguneb. Näiteks kui töötajad jagavad regulaarselt üksteisega oma kogemusi, on nad enesekindlamad ja tööülesannete täitmiseks paremini valmis. Kuid töötajad vahetavad mõtteid ja arutlevad üheskoos vaid siis, kui see tundub nende jaoks turvaline, sest meeskonnas austatakse eri vaatenurki. Seega muutub

ettevõtte töö tõhusamaks, kui mõjutada positiivselt töötajate käitumist ja mõtlemist. (A. Di Fabio, 2017; L. Graham, 2012; Barlai ja Csapó, 1997)

Kuidas luua ettevõttes või koolis eluterve ja positiivne emotsionaalne õhkkond? See ongi peamine küsimus, millele püüame selles koolituses vastust leida. Sotsiaalsed ja emotsionaalsed oskused mängivad selles suurt rolli, sest need soodustavad viljakat suhtlust, mõjutavad inimese motivatsiooni ja seega ka töötaja soorituse kvaliteeti. (A. Di Fabio, 2017) Kuna need oskused on vajalikud ka igapäevaseks koostööks ja probleemide edukaks lahendamiseks, siis parandavad need meeskonnatöö taset.

Alustuseks avame põhimõisted, nagu organisatsiooni areng, organisatsioonikultuur, eluterve organisatsioon ning sotsiaalsed ja emotsionaalsed oskused. Seejärel anname kaheksa teema kaudu nõu, kuidas soodustada organisatsiooni arengut, suurendada töötajate rahulolu ja motivatsiooni ning pikendada nende kaasatust.

Esimeses osas saavad osalejad nõu ja vahendid, mille abil hinnata organisatsiooni tööõhkkonda. Seejärel õpivad nad individuaalseid ja sotsiaalseid koostööoskusi arendama. Samuti tuuakse välja koostöös tekkivate erimeelsuste võimalikud põhjused ja lahendused. Iga juht peaks teadma, kuidas suurendada meeskonnas usaldust nii üksteise kui ka juhi vastu.

Regulaarsed väiksed heateod muudavad töökoha kõigile meeldivaks. Iga juht peaks nägema rohkem vaeva, et töökorraldus toetaks töötajate vaimset ja füüsilist tervist ning aitaks neil elada tasakaalustatud elu.

Osalejad õpivad ka eri suhtlusmeetodeid, mis aitavad anda positiivset ja negatiivset tagasisidet ning vältida arusaamatusi. Samuti antakse ülevaade, millal ja kuidas anda regulaarset tagasisidet, mis on selle eelised ja miks tuleks edendada ettevõttes kahesuunalist suhtlust. Tulemusena saavad töötajad aru, miks on tähtis, et nad mõistaksid ettevõtte sihte ja nägemust.

Meie eesmärk on suurendada osalejate sotsiaalset vastutust, parandades nende teadlikkust. Tänapäeval otsivad ettevõtted töötajaid, kes on motiveeritud töötama ja kel on erialaoskused, kuid kes oskavad ka teha koostööd töökaaslaste ja tööandjaga. Kutseõppeasutuste õpilastel, kellel on õpiraskused või kerge intellektipuue, on vähem oskusi peamiselt nende terviseseisundi, kuid osaliselt ka sotsiokultuurilise kogemuse tõttu. Seega peaks olema töötaja sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste eesmärgipärane arendamine organisatsioonikultuuri ja tööprotsessi loomulik osa.

Koolituse keskmes on harjutused ja kogemused. Harjutuste hulka kuuluvad näiteks meilide kirjutamine (töötaja peab kiitma meilis päris või väljamõeldud töötaja sooritust), tööintervjuude harjutamine ja töötajate küsitluse koostamine. Päriselu juhtumite arutamisel on samuti oluline roll. SEC4VET-i projekti kolmas töövahend hõlmab sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arendamiseks mõeldud harjutusi. Juhendaja saab kasutada töövahendit suurepäraselt selleks, et näidata, kuidas on sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste eri tahud äriühingu arenguga praktiliselt seotud. Töövahendit kasutades arenevad koolituse ajal osalejate sotsiaal-emotsionaalsed oskused, ilma et nad seda endale teadvustaks.

Pärast kahepäevast koolitust mõistavad osalejad paremini, kuidas läheneda sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste teemaga seotud ülesannetele. Samuti saavad nad töövahendid, mille abil juhtida organisatsiooni arengut soovitud suunda. Juhid saavad parema ettevalmistuse puuetega inimeste värbamiseks, sest nad mõistavad, mis on selle eelised ja kuidas korvata kaasnevaid puudusi.

5. moodul: Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise lõimimine igapäevase õppega

See moodul aitab edendada SOTSIAAL-EMOTSIONAALSEID oskusi ja üldist heaolu ning arendada suhteid teistega.

See moodul on pedagoogiline materjal, mis aitab samm-sammult edendada ja rakendada sotsiaal-emotsionaalsete oskuste õpet koolis, kutseõppes ja kutsealases täiendkoolituses. Moodul lähtub sotsiaal-emotsionaalsete oskuste tüpoloogiast, mis omakorda põhineb järgmistel põhimõtetel:

- kõikehõlmava ja holistilise lähenemise abil tervise, vaimse heaolu ja õpiedukuse toetamine terves koolis;
- turvalise, toetava ja kaitsva õpikeskkonna tagamine ning konfidentsiaalsuspõhimõtete järgimine, et õpikeskkond oleks turvaline koht, kus igaüks julgeb arutelu osaleda ja vajadusel abi küsida;
- sekkumisviisi ja tulemuste määramine, mis aitab tagada selle, et kaitsetegureid oleks võimalikult palju ja riskitegureid võimalikult vähe;
- arusaamine, et mõni kaitse- ja riskitegur mõjutab õpitulemusi ja osalejate valikuid nii individuaalselt kui ka rühmas;
- ühise metoodika selgitamine ja tutvustamine õpetajatele ja juhendajatele, mille tulemusena oskavad nad vajalikku mudelit koolis või koolitusel rakendada;
- õpetajate ja juhendajate koolitamine, et nad oskaks aidata kaasa õppimisele ja otsuste langetamisele ning toetada osalejaid, kui need peavad tegema valikuid nii individuaalselt kui ka rühmas;
- interaktiivsete ja osalusmeetodite kasutamine selleks, et arendada teadmisi, õpetada otsuste tegemist toetavaid hoiakuid ja oskusi ning juurutada elutervemaid käitumismustreid hariduskogukonnas.

Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise meetod hõlmab üldiselt programme, mis arendavad omavahel tihedalt seotud kognitiivseid, emotsionaalseid ja sotsiaalseid oskusi ning mille struktuur koosneb viiest suurest osast: eneseteadlikkus, enesejuhtimine, sotsiaalne teadlikkus, inimeste vahelised suhted ja vastutustundlik otsuste tegemine.

Mooduli sihtgrupp

See moodul on mõeldud õpetajatele ja juhendajatele, kes osalevad lastele ja õppijatele suunatud sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendusprogrammides.

Kuna töö laste ja noortega on väga vastutusrikas, on see ka üsna keeruline ja nõudlik. Õppijatel on eri arvamusi ja suhtlus õpirühmas on elav. Selle dünaamika mõjutab ka

juhendajat, kelle isiksus omakorda mõjutab suhtluse dünaamikat. Seetõttu peaks juhendaja arvestama oma mõjuga juhendatavatele lastele ja noortele, kuid mõtlema ka oma heaolule.

Kuidas moodulit kasutada

Mooduli eesmärk on see, et õpetajad ja juhendajad oskaks edendada sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendusprogrammide raames nende oskuste arengut koolides ja teistes asutustes.

Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendusprogrammid peaks saama töö osaks, mis oleks soovituslikult ja võimalusel kaasatud ka iga aasta tegevuskavasse.

Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamist koolis peaks edendama õpetajad või juhendajad, keda toetavad meeskonna professionaalid. Alati peaks kaasama ka lapsevanemaid ja eestkostjaid, kooli juhtkonda ning teisi partnerorganisatsioone.

Soovituslike tegevuste kavandamisel ja „Kuulumise identiteedi“ õppeosade arvu määramisel tuleb koostada 12 õppetunnist koosnev programm. Suhteid saab edukalt kujundada siis, kui sekkumiskeskonda suudetakse üle kanda tegelikud kogemused (planeeritud arendustegevuste käigus), mis muudab hariliku klassiruumi kohaks, kus üksteist mõistetakse, aktsepteeritakse ja austatakse.

6. moodul: Kokkuvõtlik sissejuhatus SEC4VET-i üldkäsitluse

Sellel ühepäevasel seminaril tutvustatakse SEC4VET-i üldkäsitlust. Eelkutsesõppe ja väljaõppega seotud õpetajatele ja spetsialistidele tutvustatakse projekti teemat. Neile antakse ülevaade projekti raames loodud hindamis- ja koolitusprogrammist.

Alustuseks täpsustatakse sotsiaal-emotsionaalsete oskuste tähtsust protsessis. Seejärel tutvustatakse projekti raames loodud hindamismeetodi (töövahend 1) sisu ja struktuuri. Selle meetodi kasutamist selgitatakse näite abil. Õpetajad ja spetsialistid saavad seeläbi esmase ülevaate kognitiivsete häiretega inimeste sotsiaal-emotsionaalsete oskuste enese- ja välishindamise standardiseeritud meetodist.

Regulaarselt arutatakse ka sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise käsitlust (töövahend 3). Selgitatakse erinevaid oskuste valdkondi ja meetodeid. Seminaril osalejad katsetavad arendatud õppeüksusi (harjutused töövahendist 3) – kasutavad ja tõlgendavad neid nende eesmärke silmas pidades. Tutvustatavaid harjutusi saab vajadusel ja seminaril osalejate soovil kohandada vastavalt asjaoludele ja osalejatele, samuti õppeasutuste jaoks asjaomaste puuete liikide järgi. Lisaks saab väikestes rühmades luua ja kontrollida uusi sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise õppeüksusi.

Seminari lisaprioriteete on võimalik valida täiendkoolituse moodulitest 1–5. Neid saab individuaalselt kohandada vastavalt osalejate soovidele ja vajadustele. Nii saab olenevalt täiendkoolitusest seada erinevaid prioriteete.

Seminari tervikuna iseloomustab rohke suhtlemine ja praktilised harjutused. See annab osalejatele ülevaate professionaalsest tööviisist ja tegevusest igapäevatoos. Seminaril

osalejad saavad teada, millised töövahendid ja moodulid on eriti olulised ja soovitatavad just nende eriala ja osalejate rühma jaoks. Neil on võimalus töövahendeid katsetada ja lisaks saavad nad soovitusi, kuidas töövahendeid oma erialal rakendada.

Piiratud aja tõttu saab seminaril anda üksnes lühiülevaate SEC4VET-i hindamis- ja koolitusprogrammi sisu kohta. Kui mõne teema ja töövahendi kasutamise vastu on suurem huvi, siis soovitatakse õpetajatel ja spetsialistidel osaleda täiendkoolituse moodulites (moodulid 1–5).

6. Töövahendite rakendusvõimalused partnerriikides

Projektipartnerite kogemused näitavad teistele huvitatud haridusasutustele võimalusi, kuidas ja kus nad saavad oma organisatsioonis töövahendeid paindlikult ja mitmekesiselt kasutada.

Saksamaa

Josefsheim Bigge kutseõppekeskus

Selleks et töövahendeid ka tulevikus õpetamisel ja väljaõppes püsivalt kasutada, on hindamis- ja koolitusprogrammid seotud kutseõppekeskuse rehabilitatsioonijuhtimise struktuuride ja protsessidega.

Oluline roll hindamis- ja koolitusprogrammi edukal rakendamisel on kutseõppe protsessis osalevatel spetsialistidel (väljaõppespetsialistid, õpetajad, sotsiaalpedagoogid, psühholoogid jt). Väga oluline on tutvustada sellele rühmale nii sotsiaal-emotsionaalsete oskuste tähtsust eelkutseõppes, väljaõppes ja kutsealasel tööl kui ka SEC4VET-i käsitlusviise. Puuetega noored peavad asjakohase oskuste treeningu abil olema edasiseks tööalaseks tegevuseks optimaalselt ette valmistatud.

Tihti ütlevad õpetajad ja spetsialistid, et sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamiseks ei ole väljaõppes ega kooli igapäevaelus aega või vastutavad selle eest teised spetsialistid, nagu näiteks kooli sotsiaaltöötajad, sotsiaalpedagoogid eelkutseõppe haridusprogrammis või internaadis. Kui spetsialistid ja õpetajad mõistavad, milliseid eeliseid ja lisaväärtust võivad sotsiaal-emotsionaalsed oskused õpilastele ja koolitajatele anda, on nad valmis nende positiivsete muutuste arengut pigem aktiivselt toetama. Treeningmoduli eesmärk on häirimatu õppetund või väljaõpe.

Selleks et projekti tulemusi ja töövahendeid oma kutseõppeasutustes kasutada, on vaja õpetajatele ja spetsialistidele hindamis- ja koolitusprogrammi tutvustada ning neid koolitada.

Josefsheim Bigge kutseõppekeskuses tutvustati ja selgitati projekti tulemusi erialavaldkondade ja osakondade konverentsidel. Sellele järgnesid kasutajate koolitus ja õpitoad, mis olid vastavalt osalejate rühmadele individuaalselt kohandatud. Seejuures oli võimalik valida nii kogu programm (hindamismeetod ja sotsiaal-emotsionaalsete oskuste käsitlus) kui ka keskenduda ainult ühele kahest töövahendist.

Spetsialistid ja õpetajad õppisid enda valdkonna jaoks oluliste töövahendite asjakohast kasutamist. Näitlikes osades õppisid nad praktiliste harjutuste kavandamist ja elluviimist. Seejuures oli oluline osalejaid aktiivselt kaasata ja julgustada neid saama oma kogemusi.

Josefsheim Bigge kutseõppekeskuses kasutatakse hindamismeetodit (töövahend 1) tulevikus nii eelkutseõppe haridusprogrammis kui ka kognitiivsete häiretega noorte kutseõppes.

Seda kasutatakse nende hindamise töövahendite lisameetodina, millega mõõdetakse personaalseid ja sotsiaalseid oskusi ainult ligikaudselt. Seda hindamismeetodit kasutatakse

sotsiaal-emotsionaalsete oskuste mõõtmiseks, et parimal viisil rahuldada üksikisiku vajadusi. Kui osalejate individuaalsed tugevused ja nõrkused on tuvastatud, saab neid edasi arendada.

Kuigi sotsiaal-emotsionaalsed oskused on olulised pea kõikidel kutsealadel, on hindamismeetodit võimalik kasutada ka ainult nendes väljaõppe rühmades, kus sotsiaal-emotsionaalsed oskused mängivad eriti suurt rolli. Nende hulka kuulub näiteks müügiga, kodumajandusega või personaalsete teenustega seotud kutsealane väljaõpe. Nende kutsete väljaõppes on väga olulised suhtlemisvalmidus, head kombed, empaatia ja meeskonnatöö oskus.

Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise harjutused (töövahend 3)

Tuginedes hindamismeetodi tulemustele pakub see töövahend suurt valikut harjutusi sotsiaal-emotsionaalsete oskuste sihipäraseks arendamiseks.

Praktiliste harjutuste kasutamine on siiski võimalik ka juhul, kui enne ei ole kasutatud hindamismeetodit. Moodulsüsteemide abil saab neid harjutusi paindlikult kasutada.

Neid puuetega noortele mõeldud harjutusi kasutatakse Josefsheim Bigge kutseõppekeskuses (BBW):

- programmipunktidena eelkutseõppe haridusprogrammi tutvumisüritusel, mis kestab mitu päeva ja on väljastpoolt korraldatud;
- täiendusena eelkutseõppe haridusprogrammi psühhomotoorsetele teenustele, mis toimuvad kord nädalas;
- sotsiaalpedagoogilise teenusena isiksuse kujundamise programmis „Õppekohas elamine ja vaba aeg“ (BBW internaat);
- isiksust kujundava väljaõppe osana BBW praktikabüroodes ja -töökodades;
- Heinrich Sommeri kutsekolledži koolitundides; mõned harjutused sobivad ka kasutamiseks võimlas ja kehalise kasvatus tundides;
- Heinrich Sommeri kutsekolledžis sotsiaalpedagoogilise teenusena;
- erilistel puhkudel, nagu näiteks õpetajate päeval või patroonipühal (*Josefstag*) rohkete praktiliste harjutustega õpitoana.

Osalevatele õpetajatele ja spetsialistidele mõeldud täiendkoolituse moodulid (töövahend 4) on lisatud kutseõppekeskuste föderaalse töörühma (sks *Bundesarbeitsgemeinschaft der Berufsbildungswerke* ehk BAG BBW) kvalifikatsiooniühenduste püsisteenuste nimekirja. Vastavalt kutsehariduse föderaalse instituudi (sks *Bundesinstituts für Berufsbildung* ehk BIBB) raamsoovitustele arvestatakse töötajatel neid seminare kui BAG BBW rehabilitatsioonipedagoogilist täiendavat kvalifikatsiooni.

Josefsheim Bigges on need täiendkoolituse moodulid sisekoolituste kindel osa.

Täiendkoolitusi on võimalik suunata kindlatele sihtrühmadele ja kujundada nende sisu vastavalt spetsiifilistele vajadustele. Nii näiteks saavad psühholoogiavaldkonna spetsialistid hindamismeetodi kasutamiseks intensiivsema koolituse kui kutseõpetajad. Seevastu õpetajate täiendkoolituses keskendutakse kolmanda töövahendi praktilistele harjutustele, mis sobivad sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamiseks õppetunnis.

Pärast SEC4VET-i projekti lõppu on projekti hindamis- ja koolitusprogrammi püsiva kasutamise järgmine põhieeldus luua vajalik aja- ja inimressurs. Seminaride pakkumiste koordineerimiseks tuleb vastutust delegeerida. Ülesannete hulka kuuluvad muu hulgas ürituste kutsete saatmine ja reklaamitegevused. Seminaride sisulise korraldamise ja läbiviimisega tegelevad projektimeeskondade liikmed kui kvalifitseeritud referendid.

Josefsheim Bigge kutseõppekeskus pakub oma referente ka väliste koolitusseminaride jaoks.

Kestvuse aspekt on SEC4VET-i projekti partnerluses väga oluline. Kõik projektipartnerid soovivad pikaajalist ja rahvusvahelist koostööd – seda ka oma organisatsiooni huvides.

Sama pühendumus, mis on töövahendite eesmärgipäraseks kasutamiseks vajalik õpetajatel/spetsialistidel ja õppuritel, peaks olema ilmselge ka projektipartnerite jaoks. Pidev kogemuste vahetamine tõstab projektipartnerite motivatsiooni hindamis- ja koolitusprogrammi optimeerida või hakata kasutama teiste projektipartnerite parimaid tavasid.

Pidev kogemuste vahetamine tagab SEC4VET-i projekti partnerluse kestvuse. Rahvusvaheline koostöö tagab enesekontrolli vormis igale projektipartnerile pikaajalise võrdluse teistega ja motiveerib neid saavutama töövahendite kasutamisel parimaid tulemusi.

BBW Mosbach Heidelberg

SEC4VET-i projekti tulemuste püsiv kasutamine on projektijuhi ja asutuse juhi ülesanne.

BBW Mosbach Heidelberg osales projektis, kuna me näeme suurt vajadust selle järele, et arendada oma osalejate sotsiaal-emotsionaalseid oskusi usaldusväärse diagnoosi põhjal. Selles suhtes on meie esmatähtis ülesanne integreerida loodud teadmised ja töövahendid praktikasse.

Projekti käigus toimus BBW Mosbach Heidelbergis kaks üritust. Kasutasime ära seeläbi meie asutuses tekkinud tähelepanu ning tutvustasime projekti üldist käsitlust ja sellega seotud nõudeid üldkoosolekutel, teenistuskohatumistel ja konverentsidel. Töötajaid hoiti asjaga kursis meilide ja sisemiste uudiskirjadega, samuti meie sponsori Johannes-Diakonie Mosbachi kommunikatsiooniosakonna kaudu. Seetõttu on meil hea lähtepunkt valmis toodete integreerimiseks koolitustesse ja kooli, samuti sotsiaalpedagoogilisse ja psühholoogilisse arendamisse.

BBW Mosbach Heidelberg osales nii hindamisvahendi kui ka arendamise töövahendite loomises ja katsetamises. Saadud kogemusi kasutatakse kogemusteadmisena töövahendite rakendamisel.

Täiendkoolituse mooduleid pakume me Johannes Diakonie haridusakadeemia kaudu; professionaalsuse ja sotsiaal-emotsionaalsete oskuste täiendkoolitust, samuti hindamisvahendi sissejuhatavat koolitust pakume oma töötajatele BBW sisemise täiendkoolitusena seaduslikult kohustusliku rehabilitatsioonipedagoogilise lisakvalifikatsiooni raames. BBW Mosbach Heidelbergis loodud moodul „Professionaalsus ja sotsiaal-

emotsionaalsed oskused“ ühendub suurepärast BBW Mosbach Heidelbergis kasutatava pedagoogilise tööliidu käsitlusega.

Hindamise töövahend: tutvustame hindamise töövahendit eelkutsõppe haridusprogrammis, tööhõiveameti meetmes ja täiskoormusega töötavas kutseõppeasutuses. Nendes valdkondades tehakse erinevaid testimisi (testitakse nii akadeemilist sooritust kui ka käsitöövõimeid). Rehabilitatsiooniplaani kuulub ka sotsiaal-emotsionaalsete oskuste süstemaatiline uurimine ja see võib viia süstemaatilise arendamiseni.

Pedagoogiliste tööliitude raames arutatakse osalejatega tulemusi ja lepitakse kokku arendamise prioriteedid. Arendamine saab toimuda projektis loodud spetsiifiliste töövahenditega; paneme siiski suurt rõhku ka sellele, et sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise tähtsus jõuaks töötajate teadvusesse ja see toimuks igapäevategevuste korralduse kaudu.

Erinevate töövahendite kasutamist hinnatakse järgmise koolitusaasta lõpus. Seejuures saadud teadmisi peegeldatakse BBW juhtkonnas ja vajadusel tehakse asjakohased edasiarendused.

LERNEN FÖRDERN Bundesverband

SEC4VET-i projekti töövahendid tõestasid ennast LERNEN FÖRDERN Bundesverbandi ühingu juba väljatöötamise ja rakendamise etapis. Hindamis- ja koolitusprogrammid võeti seetõttu täistööajaga töötajate ja vabatahtlike täiendõppe programmi. Töövahendeid kasutatakse juba õpiraskustega noorte ja täiskasvanute ning nende omaste seminaridel.

Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamist peetakse LERNEN FÖRDERNI ühingu väga oluliseks. SEC4VET-i töövahendeid tutvustati või tutvustatakse kvalifikatsiooniteenistuse põhitöötajatele ja vabatahtlikele referentidele ning pedagoogidele, kes juhivad puuetega inimeste õpitubasid ja vaba aja veetmise teenuseid.

Tänu ühingu liikmete pidevale teavitustööle alates projekti algusest ja piirkonna aktiivsete inimeste osalemisele kvalifikatsioonikoolitustel saavad kogu Saksamaa LERNEN FÖRDERNI ühendused kasutada SEC4VET-i projektiga loodud töövahendeid enda teenustes. Nende teenuste puhul on tegu eneseabi, õpi- ja mängurühmade vaba aja veetmise ja puhkusetevõetustega, täiendavate koolituspakkumistega ning kutseõpetustevõetustega.

SEC4VET-i projekti käsiraamat on üleval LERNEN FÖRDERN Bundesverbandi ühingu kodulehel ja selle saavad alla laadida kõik huvilised.

Projekti tulemusi tutvustatakse ja selgitatakse LERNEN FÖRDERN Bundesverbandi juhatuse koosolekul, liikmete üldkoosolekul ja üritustel nii liidumaade ja riiklike ühenduste kui osaliselt ka piirkondlikul tasandil. Koolitusi ja õpitubasid pakutakse vajaduse järgi, muu hulgas koostöös projektpartneritega. Spetsialiste kvalifitseeritakse kogu SEC4VET-i meetodi ulatuses, vabatahtlikke õpetatakse töötama sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise ülesannetega. Töövahendi 3 harjutused on juba kindel osa noorte seminaridest ja kohtumistest, mis toimuvad liidu tasandil, ning neid rakendavad juba ka piirkondlikud ühendused.

On kindlaks tehtud, et seminaridel kasutatud sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise harjutustega on lühikese ajaga oluliselt paranenud nii noorte sotsiaalne käitumine kui ka meeskonnatöö oskus ja valmisolek teistega koostööd teha. Eriti positiivse mõjuga on see, et pakutakse suurt valikut töövahendeid, mida on võimalik paindlikult kasutada.

LERNEN FÖRDERN on väga huvitatud pikaajalisest koostööst projektipartneritega ja jätkuvast rahvusvahelisest koostööst.

Portugal

Need töövahendid ja selle moodulid on mõeldud juhendajatele ja tehnilisele personalile, kes osalevad õppijatele suunatud sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise projektides.

Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste teema on põhjanev ja puudutab inimese igat eluetappi. Ökoloogiline mudel lähtub eeldusest, et süstemaatilised põhimõtted õigustavad ja juurutavad teatud suhtlemis- ja käitumismustreid.

Kuna töö laste ja noortega on väga vastutusrikas, on see ka üsna keeruline ja nõudlik. Teisest küljest aga pakub sellise töö puhul inimesele rahuldust teadmine, et ta teeb midagi head. Õppijatel on eri arvamusi ja suhtlus õpirühmas on elav. Selle dünaamika mõjutab ka juhendajat, kelle isiksus omakorda mõjutab suhtluse dünaamikat. Seetõttu peaks professionaalid arvestama mõjuga, mis neil on õpetatavatele lastele ja noortele, kuid mõtlema ka oma heaolule.

See ettepanek eeldab erialateadmistel põhineva õppeprogrammiga kaasnevate 45-minutiliste õppetundide korraldamist, soovitatavalt klassiruumis. Iga juhendaja roll on muuta õppimine lihtsamaks. Juhendaja koostab ettenähtud teemadest lähtuvalt õppetunni kava, kasutades ka temaatilisi pedagoogilisi vahendeid, mida töövahendid sisaldavad.

Iga õppetunni ülesehitus ja sisu on kirjas temaatiliste pedagoogiliste vahendite osas. Need jagunevad omakorda alateemadeks, mis on seotud teadmiste, lõimumise ja teadlikkusega. Teemad alustavad õpilaste eneseteadlikkuse arendamisega ning õpetavad viimaks vastutustundlike otsuste tegemist.

Õppetundide sisu võib kohandada vastavalt sellele, milline on õpetaja või juhendaja meelest sihtgrupi arengutase ja võimekus ettenähtud teemasid omandada.

Moodulite sotsiaal-emotsionaalsete oskustega seotud teemad toetavad arutelu ja eneseanalüüsi klassiruumis, mis põhineb õppijate tagasisidel ja tabelil, mis saadakse ettenähtud töö tegemise käigus.

Võimalusel tuleks sellesse dünaamilisse protsessi kaasata ka tehniline personal ning õppijad ja nende pereliikmed.

Enne klientidega tegelemist soovitame kõigil töötajatel neid tegevusi ka ise proovida, et oma sotsiaal-emotsionaalseid oskusi paremini mõista.

Eesti

Sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste väärtustamise aluseks on organisatsioonisisene isiksusekeskne lähenemine. Väärtustades inimest, hoolime me tema elukäigust ning mida tugevamad on meie kõigi sotsiaalsed ja emotsionaalsed oskused, seda õnnelikumad ja edukamad oleme nii töö- kui eraelus. Astangu Kutser rehabilitatsiooni Keskuse (Astangu keskus) missiooniks on luua võimalusi erivajadusega inimese võimetekohaseks osalemiseks ühiskonnas.

Tööandjad ootavad noorukitelt teadmisi, oskusi ja kogemusi, mis on antud töökohale vajalikud ning mida tööandjad väärtustavad. Selleks, et erivajadusega noored suudaks tööd leida ja töömaailmas edukad olla, on neile vaja pakkuda abi ja tuge. Toetamiseks noorel leida töö, on vaja noort tunda: tema tugevusi ja nõrkusi, millistes olukordades võib ta abi ja nõu vajada. Sotsiaalsed ja emotsionaalsed oskused on vajalikud igas eluetapis, igal erialal ja igas ametis ning need oskused aitavad inimestel nii era- kui ka tööelus tekkivate keeruliste olukordadega toime tulla. Kutseõppehariduses pööratakse tihti liiga palju tähelepanu praktilistele tööoskustele ja sotsiaalsed-emotsionaalsed oskused jäävad tagaplaanile. Kui nooruk suudab uuel ametikohal olla rahulik ja rõõmsameelne, küsida abi, suudab ta töökoha ja töökaaslastega kiiremini kohaneda ning olla väärtuslik töötaja. Stressis ja kimbatuses nooruk võib aga sobiva toeta varsti jääda töökohata.

Astangu keskuses aitavad õpilasi praktika ja töökohtade leidmisel ja tööellu siirdumisel tööhõivespetsialistid, kes koguvad õppetöö ajal õpetajatelt ja tugimeeskonnalt teadmisi, mis võivad aidata õpilast kohanemisteel. Tööhõivespetsialistid küsivad praktika käigus juhendajalt ka tagasisidet nii õpilase tööoskuste kui üldise toimetuleku kohta. Tagasiside edastatakse õpilasega seotud meeskonnale ning koostöös õpilasega pannakse paika uued arengusuunad ja eesmärgid. Töö inimese sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskustega on küll Astangu keskuses õppimisel üks igapäeva osa, kuid SEC4VET töövahendid annavad võimaluse seda teha süsteemsemalt, mitmekülgsemalt ja väiksema vaevaga. Projekti valmimisse oleme Astangu keskusest kaasanud personali nii õppe- kui ka rehabilitatsiooniosakonnast. Mida suurem on personali teadlikkus projektist ja oskuslikkus kasutada projekti instrumente, seda elujulisemad on SEC4VET töövahendid.

Tulevikus soovib Astangu Kutser rehabilitatsiooni Keskus kasutada hindamisvahendit (Instrument 1) nii kohanemis- ja tööõppekursustel kui ka kutseõppes. Hindamisvahend annab võimaluse saada mõõdetavale tulemusele lisaks infot õpilase võimete ja oskuste kohta. Näiteks kui kasutada hindamisvahendit vastuvõtuhindamise protsessi osana, saab sealt väärtuslikku informatsiooni juba enne õppetegevuse algust. Esimesel veerandil seab õpilane koostöös õpetajaga selle õppeaasta eesmärgid. Osaliselt on eesmärgid seotud eriala ja õppetööga, kuid noored seavad endale sihiks ka isiklikku arengut ja tervist. Kuna õpilaste tulevikuplaanid on seotud ka emotsionaalsete ja sotsiaalsete oskustega, siis aitab SEC4VET hindamisinstrument noorel neid eesmärke saavutada. Samuti on võimalus õppetöö lõppedes läbi viia kordushindamist korrates ning loodetavasti näha toimunud muutust. Hindamist võib läbi viia ka õppeaasta jooksul kui õpilase meeskond selleks vajadust näeb.

Kui hindamine vajab vähem inim- ja ajaressurssi, siis sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste õpetamine ja arendamine on väga pikaajaline ja mahukas ettevõtmine. Sellel teel on oluline kogu keskuse personali valmisolek noorukit aidata. Kui hindamisvahendist selguvad

abi vajavad valdkonnad, siis tuleb appi Instrument 3 ehk sotsiaalsete-emotsionaalsete oskuste arendamine, mis sisaldab harjutusi nende valdkondadega tegelemiseks. Harjutusi saavad kasutada Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuses erivajadustega õpilastega:

- Rühmajuhendajad rühmajuhendaja tundides
- Kutseõpetajad erialatundides
- Õpetajad suhtluskeeles ja keeleõppe tundides
- Eripedagoogid spetsiifilistes grupitegevustes
- Tööhõivespetsialistid karjääriõpetuse tundides

Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse üheks eesmärgiks on olla toeks ja koostööpartneriks Eesti teistele kutseõppeasutustele, seega annab SEC4VET projekt võimaluse jagada laiamale ringile sotsiaal-emotsionaalsete oskuste olulisust kutseõppes ja koolitada teisi spetsialiste kasutades SEC4VET projekti koolitusmaterjale.

Ungari

Bajai EGYMI töötajad arendavad kohalikku õppekava nii, et õpetamise ja õppimise protsessis kasutatakse õppijakeskset lähenemist, alates tegevuste kavandamisest kuni eesmärkide saavutamiseni.

Paindlik õppeprotsessi käsitus võimaldab arendada ja rakendada õpilastele sobivaid meetodeid. Alati arvestatakse ka hariduslike erivajadustega õpilastega ja lähtutakse õpilaste vajadustest. Sotsiaalsete oskuste ja õpiteminate arengut toetab õppijakeskne lähenemine, mis pöörab palju tähelepanu õpilaste võimetele. Pedagoogilisi meetodeid ja tehnikaid tuleb kohandada nii, et need aitaks õpilaste arengule kaasa.

Õppeasutuse põhieesmärk on õpilaste võimete ja oskuste arendamine. Selle asemel, et tegeleda vaid probleemidega, keskendume pigem õpilaste toetamisele, mis suurendab nende usaldust ja enesekindlust.

Meie asutuse spetsialistid pingutavad selle nimel, et õpilaste oskused vastaks tööturu ootustele, mille tulemusel on hariduslike erivajadustega õpilastel lihtsam tööd leida.

Head ja asjakohased sotsiaal-emotsionaalsed oskused suurendavad õpilaste valmisolekut avatud tööturule sisenemiseks. SEC4VET-i projektis osalenud partnerite koostatud hea tava järgimine on väga tõhus viis, kuidas klassiruumis ja õhtukooli tundides sotsiaal-emotsionaalseid oskusi arendada. Seetõttu leiame, et projekti jooksul välja töötatud meetodeid peaks tundma võimalikult palju õpetajaid ja juhendajaid.

Viimase kolme aasta jooksul oleme peale erialateadmiste rakendamise teinud projektis välja töötatud harjutusi järjepidevalt asutuse mitme õpilasarühmaga, kasutades hea tava järgimisel kolleegide ja spetsialistide abi. Peale juhendava õpetaja võisid õppetundides osaleda ka professionaalid ja teised kolleegid, kellele meetod huvi pakkus. Sageli aitasid nad juhendavat õpetajat harjutuste tegemisel ning nende konstruktiivne tagasiside ja tähelepanekud võimaldasid sooritada harjutusi veelgi tõhusamalt.

Toetudes senistele kogemustele nende meetoditega, oleme määranud kindlaks mõned eesmärgid, mis aitavad projekti kohta teavet levitada:

- pikas perspektiivis kavatseme kaasata kutseõppeasutuse kõik õpetajad ja spetsialistid;
- kavatseme hakata korraldama iga nädal õppetunde kutseõppeasutuse õpilastele;
- viimaks soovime näidata teiste keskkoolide ja kutseõppeasutuste professionaalidele suunatud õpitubades ja seminarides, et projekti hea tava järgimine hõlbustab (nende koolide) hariduslike erivajadustega õpilaste sisenemist avatud tööturule ja lõimumist ühiskonda.

Itaalia

Pärast kutseõppe ja kutsealase täiendkoolituse juhtide ja koordinaatoriga kohtumist (SEC4VET-i projekti juhi palve kohaselt) toodi esile viisid, kuidas parandada meie tööprotsesse, kasutades ära projekti õpetusi ning projektipartnerite kogemusi ja teadmisi. Iga õpilase individuaalses kaheaastases õppetööplaanis on kirjas kõik kavandatud sekkumised.

Esimene etapp

Esimeses etapis töötame välja ja korraldame kaks lühikest koolitust. Esimene koolitus toimub augustis ja on suunatud kõigile kutseõppe ja kutsealase täiendkoolituse õpetajatele. Teine, sүgisel toimuv koolitus on mõeldud kõigile professionaalidele, kes tegelevad kaasasündinud ja omandatud puudega noorte ja täiskasvanutega. Koolituses pööratakse erilist tähelepanu sektorile, mis tegeleb traumaatilise ajukahjustuse ja selgroovigastusega inimeste reintegreerumisega ühiskonda.

Koolituste eesmärk on suurendada ja levitada teadlikkust sotsiaal-emotsionaalsete oskustega seotud probleemide ja nende võimalike lahenduste kohta. Kuigi teemaga on juba tegeletud ja inimestel on selle kohta mõningad teadmised, on siiski tähtis, et lähtekoht oleks kõigil võimalikult sarnane.

Koolitusi viivad läbi projekti juht ja teadur ning need kestavad umbes 8–10 tundi.

Koolitusprogrammi koostamises osalevad kõik, kes on siiani kolme aasta jooksul ka projektis osalenud. Alustame programmi juurutamisest ja katsetapist, kuid kaugem eesmärk on see, et programmist saaks õppestruktuuri osa, mida rakendatakse tervikuna ja järjepidevalt.

Teine etapp

Teine etapp seisneb kahe väikse töörühma (koosnevad ühest psühholoogist ja õpetajast või vaatlajast) paindlikus kasutamises. Selle etapi jaoks tuleb luua suhtlusvõrgustik, mis võimaldab dialoogi ja pidevat teabevahetust kahe töörühma, sektori koordinaatorite, draamaõppe juhendaja ja õppijaid vahetundides toetava sotsiaalpedagoogi vahel. Eesmärk on soodustada teabevoolu selle kohta, milline on eri õpperühmade dünaamika klassisuumis.

Kolmas etapp

Igale klassile pakutakse võimalust kasutada diagnostikavahendit (1. töövahend) sotsiaal-emotsionaalsete oskuste taseme hindamiseks.

Neljäs etapp

Neljanda etapi eesmärk on kasutada projekti vahendeid pigem sotsiaal-emotsionaalsete probleemide ennetamiseks, mitte keeruliste olukordade või õpilastevaheliste tülide tagantjärele lahendamiseks. Järjepideva ennetustöö kulgemiseks peaks kaks töörühma kohtuma iga klassiga regulaarselt, vähemalt kaks tundi järjest kaks korda kuus, nii Ferrara peakontoris kui ka Cento harus.

Kahe tunni jooksul arutletakse sotsiaal-emotsionaalsete oskuste teemal ja tehakse läbi mõni projekti 3. töövahendi harjutus. Sobivaim harjutus valitakse klassi iseloomu ja dünaamika järgi.

Viies etapp

Iga kolme kuu tagant kirjutatakse lühiülevaade klasside arengu kohta ning tuuakse välja õpilaste tugevused ja nõrkused, mis aitab paremini mõista hea tava järgimise mõju. Ülevaadete kirjutamiseks saavad regulaarselt kokku kõik asjaosalised, kes kuuluvad suhtlusvõrgustikku ja osalevad hea tava rakendamises.

7. Tulevikuväljavaated

7.1 Projekti tulemuste levitamine partnerriikides

Saksamaa

Josefsheim Bigge kutseõppekeskus

Euroopa Komisjoni Erasmus+ programm avab piiriülese intensiivse vahetuse ja mitmesuguse koostöö. Strateegilise partnerluse valdkonnas (KA2) tehti SEC4VET-i projekt, et luua, katsetada ja rakendada hindamis- ja koolitusprogrammide uusi käsitlusviise. Euroopa Komisjoni ja partnerriikide Erasmus+ programmi eest vastutavate riiklike ametite eesmärk on tagada loodud projektide ja nende tulemuste võimalikult lai levik ja üleeuroopaline ligipääs.

SEC4VET-i projekti partnerlus töötas juba enne projekti algust välja hästi läbimõeldud levitamise ja kestvuse strateegia, mis näeb ette ulatuslikud tegevused.

Need strateegiad on suunatud nii sissepoole projektipartnerite organisatsioonidele kui ka väljapoole teistele haridusasutustele, kutseõppeasutustele, ettevõtetele, ametiühingutele, kutseühingutele, integratsiooniga tegelevatele teenistustele, poliitikakujundajatele ja eneseabiorganisatsioonidele nii riiklikul kui ka Euroopa tasandil. Selleks et edastada tulemusi väljapoole partnerlust on eriti tähtis kaasata projektipartnerid riiklikesse ja Euroopa võrgustikesse (muu hulgas kutseõppekeskuste föderaalne tööühm, Saksamaa diakooniad, Saksamaa Caritase ühendus, ühendus Brüsseler Kreis, Euroopa Rehabilitatsiooni Platvorm ja Eurodiaconia).

Projekti tulemuste sihipäraseks levitamiseks on vaja arvestada erinevate osapoolte ja sidusrühmade perspektiive ja vajadusi. Seetõttu koostati töövahendid moodulitena, mida oleks võimalik vastavalt sihtrühmale ja osalejatele paindlikult ja individuaalselt kasutada (nt kolmandas töövahendis kaheksa moodulit koos harjutustega sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamiseks või neljandas töövahendis viis täiendkoolituse moodulit õpetajatele ja spetsialistidele).

Projekti partnerlus tagab projekti tulemuste lihtsa ja piiramatut levitamise osalevate organisatsioonide sees ja neist väljaspool, sealhulgas loodud hindamis- ja koolitusprogrammi litsentsita kasutuse. Kõigil huvitatud kutseõppeasutustel ja sidusrühmadel on tasuta ligipääs projekti tulemustele projekti veebilehel www.sec4vet.eu ja seega võimalus intellektuaalseid väljundeid (töövahendeid) kasutada. Projekti veebilehel on kättesaadavad ka mitmesugustes erialaajakirjades avaldatud publikatsioonid.

Samuti on tulemused leitavad rahvusliku agentuuri projektide andmebaasis ning REHADAT-i andmebaasis. Euroopa tasandil on projekti tulemused leitavad Euroopa Rehabilitatsiooni Platvormi teadmiste juhtimise andmebaasis Knowledge Management Centre.

Projekti ja tulemuste kohta tehti lühike tutvustav film. See on leitav projekti veebilehelt, projektipartnerite veebilehtedelt ja Youtube'ist.

SEC4VET-i projekti partnerlus suutis peamisi tulemusi ja kogemusi juba projekti ajal laialt tutvustada.

Saksamaa projektipartnerid avaldasid ühiselt selle uuendusliku näidisprojekti kohta üksikasjaliku artikli erialajakirjas Berufliche Rehabilitation (ee Kutsealane Rehabilitatsioon). Artiklis käsitletakse põhjalikult mitmesuguseid puuetega noorte tööturul osalemisega seotud küsimusi. Kutseõppekeskuste föderaalne töörühm ehk Bundesarbeitsgemeinschaft der Bildungswerke e.V (BAG BBW) annab välja ajakirja.

Juba projekti ajal tekkisid kontaktid hindamis- ja koolitusprogrammi mitme võimaliku kasutajaga. Levitajate koolitused nõudsid intensiivset erialast vahetust ja teemaga seotud võrgustike laiendamist.

Sisemiselt seoti käsitlused projektipartnerite teabe- ja teenindusüksustega, et eri sihtrühmad saaksid uusi teenuseid ja tugistruktuure väljaõppes rakendada. Selleks et töövahendeid ka tulevikus igapäevatoos kasutada ja neile elu anda, võeti need siduvalt projektipartnerite kvaliteedijuhtimise süsteemidesse ja protsessidesse.

Väljapoole levitamise tegevuste keskmes olid levitajate üritused. Iga partner korraldas vähemalt kolm levitajate koolitust, samuti teisi levitamisega seotud üritusi. Nii kõnetati kutseõppe ja kutserehabilitatsiooni valdkonna õpetajaid ja spetsialiste – väljaõppespetsialiste, õpetajaid, sotsiaalpedagooge, kooli sotsiaaltöötajaid, integratsiooni nõustajaid, töötreenereid ja psühholooge –, kes saavad tulevikus töövahendeid oma haridusasutuses kasutada. Need levitajad annavad oma erialaseid ja meetoodilisi teadmisi edasi haridusasutuste õpetajatele ja spetsialistidele ning tõstavad sellega kutsehariduse kvaliteeti kognitiivsete häiretega noorte hindamise ja sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise vallas.

Josefsheim Bigge Kutseõppekeskuse levitamistegevused

Hindamismeetod (töövahend 1) on tulevikus kutseõppekeskuste eelkutseõppe haridusprogrammis (BVB) täiendava töövahendina standard. Töövahendi 3 harjutusi kasutatakse BVB igapäevase treeningu oskuste arendamiseks.

Josefsheim Bigge kutseõppekeskus korraldas mitu väljapoole levitamise tegevust, näiteks esitleti projekti konverentsidel ja töökohtumistel.

Kutseõppe eest vastutavad kaubandus- ja tööstuskoja (IHK), käsitöölise koja (HWK) ja põllumajanduskoja (LKW) esindajad, samuti Arnsbergi piirkonnaavalitsus kui kutsekoolide eest vastutav amet said igal aastal ülevaate projektist, selle edusammudest ja tulemustest. Ka Hochsauerlandkreisi valla integratsiooniteenistus tundis huvi selle EL-i projekti ja tulemuste vastu.

Brüsselis asuva Euroopa Rehabilitatsiooni Platvormi (EPR) uudiskiri teavitas regulaarselt oma Euroopa riikide liikmeid.

Josefsheim Bigge kutseõppekeskus korraldas neli levitamise koolitust:

Kutseõppekeskuste föderaalsete töörühma kvalifikatsiooniühenduse Mitte (QVM) seminar Soestis

See täiendkoolitus oli suunatud kutseõppekeskuste pedagoogilistele töötajatele, kellel peab BIBB raamistiku järgi olema oma tööks rehabiliteeritavate või puuetega inimestega täiendav rehabilitatsioonipedagoogiline kvalifikatsioon (ReZA). ReZA on väga oluline 51 kutseõppekeskuse ja nende töötajate jaoks. See tagab puuetega inimeste väljaõppe kvaliteedi ja põhineb kaasamise ideel.

SEC4VET-i projekti seminari pakutakse ka tulevikus igal aastal kutseõppekeskuste föderaalsete töörühma kvalifikatsiooniühingus Mitte (QVM). QVM on 12 kutseõppekeskusest koosnev asutus Lääne-Saksamaal. QVM-i kaudu korraldavad kutseõppekeskused töötajate täiendkoolituse eesmärgiga saada ja säilitada rehabilitatsioonipedagoogilise täiendkoolituse (ReZA) sertifikaat vastavalt kutsehariduse föderaalsete instituudi (BIBB) soovitudele.

JG-grupi haridus- ja töökomisjon Kölnis

Josefsheim Bigge kuulub Josefs Gesellschafti (JG gruppi) Kölnis. Josefs Gesellschaft pakub abivajavatele inimestele kuues liidumaas ja 17 asukohas mitmesuguseid teenuseid ja arstiabi haiglates.

JG grupis on teisi kutseõppeasutusi, nagu Renkenis asuv Benediktushof Maria Veeni kutseõppekeskus, Neuwiedis asuv Heinrich-Hausi kutseõppekeskus, samuti Bad Wildbadis ja Hammis asuvad kutseõppekeskused. Nende Josefs Gesellschafti kutseõppekeskuste ja kutseõppekeskuste esindajad osalesid Kölnis toimunud levitajate koolitusel.

Seminar Olsbergi kutseõppekeskuse eripedagoogilise kutsekooli õpilastele

Koostöös Olsbergi kutseõppekeskusega Hochsauerlandkreis ja selle eripedagoogilise kutsekooliga korraldati seminar sealsetele õppuritele. Keskmes oli töövahend 3 koos sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise harjutustega. Seejärel said õppurid eripedagoogilise võimluse kutseõppekeskuse võimlas Josefsheimi rehabilitatsiooniteenusel olijatega harjutused praktiliselt läbi teha ja kogeda harjutuste juhtimist.

SEC4VET-i projekti lõpetamiseks planeeriti juunis 2020 korraldada Saksamaal Josefsheim Bigges suur kohtumine. Lisaks ettekannetele pidid kohtumise keskmes olema projekti sisu ja tulemused. Planeeriti, et õpitubades tutvustatakse loodud töövahendeid ja pakutakse konkreetseid soovitusi nende kasutamiseks oma asutuses. Koroonakriisi tõttu jäi õpituba ära.

Välise koostööpartnerite osalemine loodud hindamismeetodi standardiseerimise ja valideerimise uuringutes

Loodud hindamismeetodi standardiseerimise ja valideerimise jaoks (enese- ja välishindamine, olukorra hindamine või tase 1, 2 ja 3) oli väga väärtuslik teiste kutseharidusasutuste osalemine. Hindamismeetodi loomise vastutav projektipartner on Bambergi Otto Friedrichi ülikool. Standardiseerimise etapis kasutati ülikoolis töövahendite katsetamise sihtrühmana umbes 500 noort. Uuringutes osalemisel oli välise koostööpartnerite jaoks eeliseks see, et nende spetsialistid said praktilise ülevaate hindamismeetodi kasutamisest ja esmase kogemuse sellega. Nii tekitati huvi kõikide SEC4VET-i projekti töövahendite vastu.

Mosbach Heidelberg

Mosbach Heidelbergi kutseõppekeskus tutvustas tegevusi ja soovitud tooteid erineval viisil. Nii kirjutati LERNEN FÖRDERNi eneseabiühingu raamatusse SEC4VET-i projekti kohta artikkel, kus tutvustati peamisi eesmärke ja tulemusi. BW Mosbach Heidelberg osales ka ajakirjas Berufliche Rehabilitation ilmunud teoreetilisest taustast ja praktilistest perspektiividest rääkiva artikli kirjutamises.

Koostöös BW Biggega korraldati õpituba koos väljaõppespetsialistidega kvaliteediühingu Nord raames. Selgus, et osalejatel on suur huvi loodud toodete ja nende aluseks oleva käsitluse vastu. Õpitoas katsetati erinevaid arendamise töövahendeid ja nende võimalikku integreerimist koolitajate igapäevasesse töösse.

Ühing LERNEN FÖRDERN korraldas tulevaste õpetajate täiendkoolituspäeva Stuttgardi õpetajate seminaris. BW Mosbach Heidelberg tutvustas seal SEC4VET-i projekti üldkäsitlust ja leppis kokku, et sügisel toimival seminaril tutvustatakse lõpptoodet ja selle rakendamist stažööride väljaõppes.

Õpituba Aschau am Inni kutseõppekeskuses

BW Aschau am Inni täiendkoolitusspetsialistide kutsel toimus asutuses ühepäevane õpituba. Osalesid rehabilitatsiooniprotsessiga seotud ametite esindajad: väljaõppespetsialistid, psühholoogid, õpetajad, juhtumikorraldajad ja hooldustöötajad.

Pärast üldkäsitluse tutvustamist tegeleti peamiselt interdistsiplinaarse koostöö küsimustega, enda vajaliku arenguga ja võimalustega arendada sotsiaal-emotsionaalseid oskusi erinevates valdkondades. Osalejad olid avatud ettepanekutele ning osalesid harjutuste sooritamisel ja tööühmades.

Täiendkoolitusspetsialistid soovivad seminari järgmisel täiendkoolitusperioodil korrata.

Loeng ja arutelu Heidelbergi pedagoogilises kõrgkoolis

SEC4VET-i projekti tutvustati pedagoogilise kõrgkooli eripedagoogika osakonnas. Keskenduti hindamisvahendile. Teoreetiliste aluste ja hindamise käsitlusega seotud küsimuste kõrval huvitas üliõpilasi kõige enam see, kas ja kuidas on võimalik sotsiaal-emotsionaalseid oskusi arendada.

Ettekanne Heidelbergi riiklikus seminaris

Heidelbergi seminari eest vastutajad olid esitlusele kohale kutsunud stažöörid, kutsekoolide õppejõud ja õpetajad. SEC4VET-i projekti tutvustati ülevaatlilikult. Arutelus huvitas publikut eelkõige sotsiaal-emotsionaalsete oskuste instrumentaalne iseloom ja sellest tulenevad tagajärjed pedagoogilise praktika jaoks.

Sisemine kinnistamine ja levitamine

SEC4VET-i projekti tutvustati Johannes-Diakonie Mosbachi eri asutustes ja umbes 3000 töötajaga sotsiaallettevõttes, nii kesketel juhtimiskonverentsidel kui ka koolide ja kutseõppekeskuste juhtide seas.

Hindamisvahendit kasutatakse tulevikus regulaarselt eelkutseõppes. Pedagoogilise tööliidu mõttes kaalutakse koos osalejatega selle baasil, milliseid sotsiaal-emotsionaalseid oskusi arendada tuleb.

Loodud arendamise töövahendeid tutvustatakse töötajatele sisemistel täiendkoolitustel. Töötajaid julgustatakse neid väikeste harjutustena integreerima oma igapäevatöösse. Arendamise töövahendeid kasutatakse ka sotsiaaltreeningul.

Teemat „Professionaalsus ja sotsiaal-emotsionaalsed oskused“ pakutakse sisemistel täiendkoolitustel koostöös Anna Wolfi instituudiga.

LERNEN FÖRDERN

LERNEN FÖRDERN Bundesverband järgib eesmärki projekti tulemusi võimalikult laialt levitada ja luua võimalikult lai ligipääs projekti raames loodud töövahenditele. Projekti meeskond andis SEC4VET-i projekti hetkeolukorrast regulaarselt ülevaadet liidumaade ühenduste (sks *Landesverbände*) juhatustele ja eesistujatele, liikmeid ja huvilisi teavitati SEC4VET-i projektist ühingu publikatsioonide ja uudiskirjade ning mitmesuguste sisemiste ja avalike ürituste kaudu.

Käsitlus ja loodud töövahendid lisati siduvalt LERNEN FÖRDERN Bundesverbandi programmi. Ühingu tegutsemisvaldkonnas võetakse kasutusele kõik töövahendid, eneseabis hakatakse kasutama töövahendi 3 harjutusi osaliselt individuaalse arendusplaani järgi, osaliselt töötatakse harjutustega sotsiaal-emotsionaalsete oskuste üldiseks parandamiseks.

Hindamismeetodit (töövahend 1) kasutavad LERNEN FÖRDERNI tugiühendused edaspidi kui täiendavat töövahendit eelkutseõppe haridusprogrammis (BVB). Kolmanda töövahendi harjutusi kasutavad eneseabiühingud noortele pakutavates teenustes. Need on ka noortele mõeldud seminaride ja kohtumiste kindel osa nii liidumaade kui ka riiklikul tasandil.

LERNEN FÖRDERN Bundesverband teavitas projektist komisjonide koosolekutel ja eralastel kohtumistel. Korraldati kaks levitajate üritust, kolmas planeeritud levitajate üritus tuli koroonapandeemia tõttu kahjuks ära jätta, osa võimalikest osalejatest sai SEC4VET-i projektiga siiski tutvuda veebikohtumisel.

Levitajate üritus korraldati Waiblingeni kutseõppekeskuses eelkutseõppe ja väljaõppe valdkonna õpetajatele ja spetsialistidele, kes hakkavad töövahendeid tulevikus kasutama.

Üks levitamise üritus toimus Stuttgardis eripedagoogika õpetajahariduse ja didaktika osakonna riiklikul seminaril. Sellel üritusel osalesid stažöörid ja väljaõppespetsialistid, kes on väga huvitatud oma õpilaste sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamisest erikoolides ning on seetõttu huvitatud ka SEC4VET-i töövahendite kasutamisest. Stažöörid on ühtlasi ka SEC4VET-i töövahendite levitajad, kuna nad osalevad mitmesugustes eripedagoogilistes haridus- ja nõustamiskeskustes, mis keskenduvad õppimisele ning emotsionaalsele ja sotsiaalsele arengule.

Hindamismeetodi (enese- ja välishindamine ning olukorra hindamine) katsetamises osalesid ka Waiblingeni kutseõppekeskus, Ravensburgi kutseõppekeskus, LERNEN FÖRDERN

Rhein-Siegis ja Steinfurdis, samuti Stuttgardi ja Ludwigsburgi piirkonna erikoolid. Need partnerid said juba esimesed kogemused ja on seega projektiga hästi tuttavad.

SEC4VET-i töövahendeid kasutatakse kõikides nendes asutustes.

Portugal

Projekti kohta teabe levitamise kommunikatsioonistrateegial on kolm etappi. Esimene etapp seisnes levitamiseks mõeldud reklaammaterjali valmistamises. Kõigepealt esitati valmistatud materjalid kohtumisel sihtasutusele AFID ning seejärel ka direktoritele ja teenuse koordinaatoritele, et nad näeksid oma teenuse olulisust ja kasu. Samas etapis teavitati ka kogu personali, kellele selgitati põhjalikult igat tegevust ja meie osalust neis. Selleks kasutati reklaammaterjali (nt teabelehti), mida levitati asutuse meililisti ja sihtasutuse AFID kodulehe kaudu.

Projekti ajal jagasime teavet sellega seotud tegevuste kohta ka kõigis sihtasutuse AFID avalikes teabekanalites, sh Facebookis, Instagramis, sihtasutuse kodulehel ja ajakirjas ning fotomaterjali kaudu. Sellega lõppes kommunikatsioonistrateegia teine etapp.

Viimane etapp hõlmab kogu projekti jooksul saadud tagasisidet ja tekkinud algatusi. Projekti tulemusi esitatakse meeskondadele igakuisel koosolekul PowerPointi esitlusega, mis hõlmab ka lõpparuande tulemusi. Seda teavet levitatakse ka videotena, asutuse meililistis, uudiskirjas ja veebilehel. Väljaspool asutust esitletakse tehtud tööd ja tulemusi kohtumistel kohalike ametiasutustega. Neile tutvustatakse ka töötajatele suunatud koolitusvõimalusi, et õpetada meeskonda välja arendatud töövahendeid kasutama.

Selle kommunikatsioonistrateegia vahetu sihtgrupp on kõik sihtasutuse AFID töötajad, olenemata nende tööülesannetest või ametikohast. Kaudne sihtgrupp on kõik meie kliendid ja koostööpartnerid ning kõik, kes jälgivad meie sotsiaalmeedia- ja teisi väliskommunikatsioonikanaleid. Selle etapi eesmärk on näidata, kui oluline on meie meeskonna teadlikkuse tõstmine ja klientide sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamine kogukonnale, kes tegeleb puudega inimeste professionaalse koolitamise ja abistamisega. Kuna see soodustab uuendusliku ja kvaliteetse teenuse osutamist, saavad sellest kasu ka kohalikud ametiasutused.

Eesti

Siiani on Eestis toimunud kaks töötuba, üks mõlemale projekti sihtgrupile. Töötoad toimusid 2020. aasta märtsis HEVI messil, mida korraldab Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus. HEVI mess on ainuke üritus, kus haridusliku erivajadusega õppija saab infot just talle mõeldud kutseõppes õppimisvõimaluste kohta kogu Eestis. Oma erialasid tutvustavad kutsekoolid üle Eesti. Kohale tulevad nii HEV noored, nende lähedased kui ka õpetajad ja spetsialistid. Haridustöötajatele ja tugispetsialistidele suunatud töötoa eesmärk oli tutvustada SEC4VET-i projekti ja selle töövahendeid, mis on mõeldud kognitiivsete häiretega noorte sotsiaal-emotsionaalsete oskuste toetamiseks kutseõppes ja kutsealases täiendkoolituses. Töötoas anti lühiülevaade projektist ning tutvustati põhjalikumalt hindamisvahendit (1).

töövahend) ja õppevahendite nimekirja (3. töövahend). Töötoal oli ka praktiline osa, kus prooviti koos osalejatega mõni harjutus üheskoos läbi. Kognitiivsete häiretega noortele mõeldud töötuba oli läbinisti praktiline ning selle eesmärk oli edendada õpilaste sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arengut. Töötoas tehti osalejatega koos läbi neli harjutust ja saadi harjutustele väärtuslikku tagasisidet.

Samuti andsime 2020. aasta aprillis ilmunud artikli jaoks Õpetajate Lehele põhjaliku intervjuu meie töö kohta projektiarenduse valdkonnas. Artiklis tegime ülevaate SEC4VET-i projektist ja arutlesime sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise ja hindamise teemal. Tutvustasime lühidalt ka hindamisvahendit (1. töövahendit), kuid põhjalikumalt rääkisime 3. töövahendist ja harjutuste väljatöötamisest. Peale selle oleme jaganud teavet SEC4VET-i projekti peagi ilmuvate tulemuste ja materjalide kohta. Samuti oleme eri koolitustel, seminaridel ja kohtumistel levitanud oma Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse kolleegidele ja partneritele teistest asutustest teavet tulevaste töötubade ja koolituste kohta. Ülemaailmse kriisi tõttu pidime aprillis koolituse ära jätma ja tühistama ka 2020. a juuniks kavandatud koolituspäeva kutseõppe ja kutsealase täiendkoolituse tugispetsialistidele ja haridustöötajatele. Soovime need teisele sihtgrupile (nt Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühendus) mõeldud töötoad ja koolitused esimesel võimalusel siiski korraldada. Samuti teeme koostööd gümnaasiumiõpilasega, kes kavatab kirjutada õpilasuurimuse sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise ja edendamise kohta.

Ungari

Projekti jooksul tuletasime semestri- ja aastalõpu kohtumistel Bajai EGYMI õpetajatele ja kutseõppe juhendajatele pidevalt meelde projekti ootusi, selle elluviimise etappe, tööühmade kohtumisi, oodatavaid tulemusi ja eesiseisvaid ülesandeid.

Projekti hüpoteesi, asjakohast kirjandust ja selle mõju projekti kulule tutvustati riigisisestel ja rahvusvahelistel konkurssidel ja professionaalidele mõeldud üritustel. Seejärel esitleti ka projekti tulemusi ning üritustel osalejad said võimaluse esitada küsimusi ja jagada oma kogemusi. Leitud allikad Ungaris tõestavad, et sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arengut käsitlevaid uurimusi on üsna vähe. Seega olid osalejad projekti suhtes positiivselt meelestatud ja valmis hea tava põhimõtteid ka oma riigis ja asutuses kasutama.

Projekti eesmärgid, tööprotsessid, kohtumiste sisu ja saavutatud tulemused avalikustati jooksvalt ka Bajai EGYMI ja SPECOE (riiklik erikutseõppeasutuste ühendus) kodulehel.

Kui haridusinstituutsiooni Bajai EGYMI külastasid Serbia ja Saksamaa partnerid, tehti nende õpetajatele ja õpilastele projekti kohta lühike esitlus. Seejärel sooritati üheskoos mõned projektikohtumistel esitatud head tava järgivad harjutused. Õpilased olid positiivsed ja osalesid aktiivselt. Ülesannete edukas juurutamine näitab sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamiseks mõeldud harjutuste tõhusust.

Peale juba korraldatud teabeürituste peame oluliseks jagada saavutatud tulemusi pärast projekti lõppu võimalikult paljudel foorumitel nii professionaalide kui ka tavainimestega.

Itaalia

COVID-19 kriisi tõttu on meie piirkonnas projekti tulemuste ja saadud teadmiste levitamiseks mõeldud üritused mitu kuud edasi lükkunud. Alustame nendega lähinädalatel ja keskendumise neljale peamisele valdkonnale.

Institutsionaalne poliitika

Tutvustame SEC4VET-i projekti ja selle tulemusi Ferrara provintsi valitsuse riikliku hariduse, sotsiaalteenuste ja noortepoliitika osakonnale.

Ferrara provintsi kutseõppe ja kutsealase täiendkoolituse süsteem

Tutvustame projekti tegevusi Ferrara provintsi kutseõppe ja kutsealase täiendkoolituse süsteemi õppehalduritele ja koolijuhtidele.

Uute õppemeetodite rakendamine riigi tasandil

Meie kolleegid, kes osalesid Saksamaal Mosbachis Erasmuse LTTA (ingl *learning, teaching, training activities* 'õppimis-, õpetamis- ja koolitustegevused') üritustel, kuuluvad töörühma, mis koostöös Brescia katoliikliku ülikooli ja Veneetsia salesiaani ülikool-instituudiga (IUSVE) tegeleb õppemeetodite uuendamisega. Nende panus töörühma on ka SEC4VET-i projektist saadud kogemused ja selle tulemused ning hea tava põhimõtted.

Huvirühmad

Eri asutustele edastatakse teave meililistide kaudu või kohapeal toimuvatel lühiseminaridel. Asutuste hulka kuuluvad näiteks kliinilise psühholoogia teenustele pühendunud haiglaosa Adolescent Table, Ferrara psühholoogide ühing ja Promeco, mis pakub hariduskonsultatsiooni teenust Ferrara provintsis elavate teismeliste vanematele.

Nende tegevuste ja tulemuste kohta avaldatakse artiklid või intervjuud kohalikus ajalehes.

7.2 Nõustamisvõimalused ja tugi

SEC4VET-i projektipartnerid on väga huvitatud sellest, et loodud töövahendeid ja mooduleid jäädaks kasutama. Euroopa projektipartneritel on hea meel, kui ka teised haridusasutused ja huvilised projekti tulemusi tunnustavad ja kasutada soovivad.

Partnerid annavad hea meelega hindamis- ja koolitusprogrammi üksikasjade kohta teavet huvitatud asutustele, samuti õpetajatele ja spetsialistidele.

Projektipartnerid on nõustamiseks ja toetamiseks endiselt kättesaadavad. Nad annavad näpunäiteid ja vastavad hea meelega küsimustele töövahendite ja moodulite korrektse rakendamise ja kasutamise kohta.

Huvi korral individuaalsete täiendkoolituste vastu vahendame hea meelega pädevaid referente sisekoolituse korraldamiseks.

Individuaalse toetuse ja nõustamise jaoks on partnerriikides järgmised kontaktisikud:

AFID Diferença Foundation, Portugal

www.fund-afid.org.pt

Kontakt: Edite Sobrinho
edite.sobrinho@fund-afid.org.pt

Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus, Eesti

www.astangu.ee

Kontakt: Agne Põlder
agne.polder@astangu.ee

Bajai Egymi, Ungari

www.specialbaja.hu

Kontakt: Müller István
special.baja@gmail.com

Berufsbildungswerk Mosbach-Heidelberg, Saksamaa

www.johannes-diakonie.de

Kontakt: Ulrike Vetere
Ulrike.Vetere@johannes-diakonie.de

Centro Studi Opera Don Calabria, Itaalia

www.cittadelragazzo.it

Kontakt: Rodolfo Liboni
r.liboni@doncalabriaeuropa.org

Josefsheim Bigge, Saksamaa

www.josefsheim-bigge.de

Kontakt: Martin Künemund
m.kuenemund@josefsheim-bigge.de

Lernen Fördern-Bundesverband, Saksamaa

www.lernen-foerdern.de

Kontakt: Nadin Friedrich
Nadin.Friedrich@lernen-foerdern.de

Otto-Friedrich-Universität Bamberg, Saksamaa

www.uni-bamberg.de

Kontakt: Prof. Dr. Astrid Schütz
astrid.schuetz@uni-bamberg.de